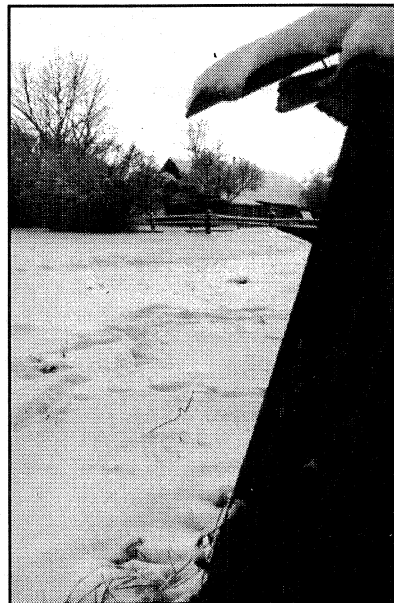
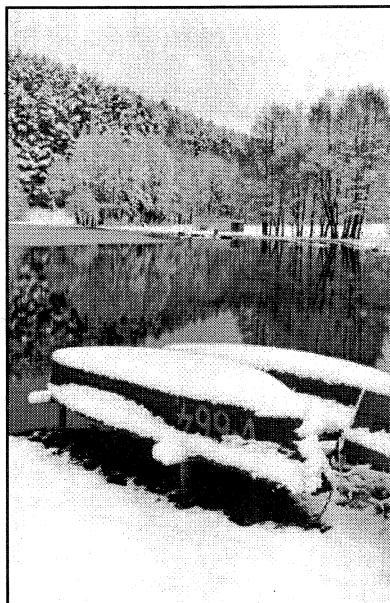
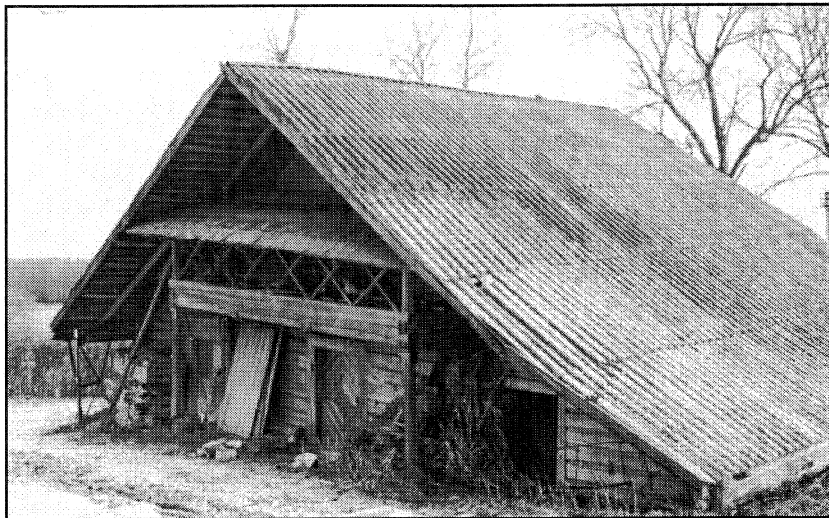
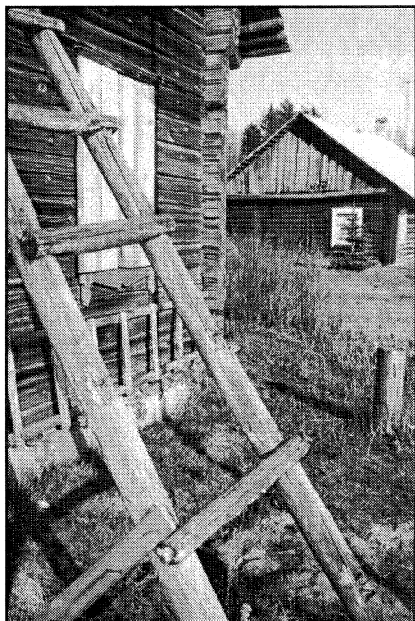

LADAKALNIS

2(84)

AUKŠTAITIJOS NACIONALINIO PARKO LEIDINYS

2005 m.
liepa - gruodis

**ŠIAME
NUMERYJE:**

- * ANPD vykdyti projektai
- * Paukščių apsaugai svarbios teritorijos
- * ANP kasdienybė ir planai
- * Turistinės veiklos subtilybės ANP teritorijoje
- * Šis tas apie gamtos ir kultūros paveldą

TURINYS

PARKO GIRIŲ TAKAIS

T. Masiulis	Paukščių apsaugai svarbios teritorijos ANP	2 psl.
A. Panavas	Gamtos vertybės ANP	4 psl.
D. Savickaitė	Miškų rauda	6 psl.
D. Savickaitė	Realio grėsmė ar isterija?	7 psl.

TURIZMAS

R. Paukštienė	2005-ųjų sezono naujovės turizmo centre „Palūšė“	8 psl.
L. Stanaitis	Apie neekologišką ekologinį turizmą	9 psl.
D. Rastenienė	Poilsiaudami Kaltanėnų apylinkėse atsigręžkime į praeitį	10 psl.

KASDIENOS RŪPESČIAI

I. Čeponienė	Projektą įgyvendino ANP direkcija	12 psl.
I. Čeponienė,	Didžiosios salos ir Žemaitiškės pievų tvarkymo	12 psl.
B. Šablevičius	programos	
E. Krapauskienė	Bandymas surinkti deimantus	14 psl.

ANONSAI

D. Savickaitė	„Kaziuko žuvelės“ vilioja Jus į Palūšę	15 psl.
D. Savickaitė	Cimbolininkų ir dūdmaišininkų mokomoji Stovykla Palūšėje	15 psl.

PARKO GIRIŲ TAKAIS

Paukščių apsaugai svarbios teritorijos Aukštaitijos nacionaliniame parke

Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, vis didesnis dėmesys skiriamas gamtos apsaugai. Ir ne veltui. Jau pats laikas susirūpinti natūralios laukinės gamtos išsaugojimu. Suintensyvėjus miškų ūkio veiklai, miško kirtimams, pasyviai ūkininkaujant ir paliekant nešienaujamas natūralias pievas užaugti medžiais, krūmais ir pan., vargšas paukštelis nebeturės kur prisiglausti, nebeturės kur veistis, kur išauginti savo jauniklius, palaipsniui ims ir išnyks. O kas tada bus kaltas? Tada suprastę, kad jau nebeturime tos paukščių rūšies, suskubsim dirbtiniu būdu tą rūšį vėl susigražinti. Steigsime veislynus. Vešimės tas rūšis iš kokios nors kaimyninės valstybės. Auginsime jas voljeruose ir atėjus laikui išleisime į laisvę ir eilinį kartą džiaugsimės padarę gerą darbą gamtai. Bet sustokime ir gerai pagalvokime. O gal galima to išvengti? Neseikime kokios nors Olandijos pavyzdžiu, kada intensyvaus neapgalvoto ūkininkavimo dėka tokioje didumo panašioje valstybėje kaip Lietuva kasmet viso labo peri 1 ar 2 baltųjų gandrų poros (tuo tarpu Lietuvoje peri apie 13 000 šių sparnuočių

porų) ir pan. Lietuva dar turi kuo didžiuotis ir daugelis Europos Sąjungos valstybių pavydi tokios laukinės gamtos, kokią mes šią dieną turime. Tad geriau dabar susirūpinti gamtos apsauga, užtikrinti palankesnes rūšies egzistavimo sąlygas, kad ta rūšis neišnyktų, negu vėliau graužti nagus. Todėl Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare, Lietuva įsipareigojo įsteigti Paukščių apsaugai svarbias teritorijas (PAST).

Šiuo metu Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Lietuvoje jau yra patvirtinta 50 Paukščių apsaugai svarbių teritorijų, iš kurių dvi yra Aukštaitijos nacionaliniame parke. Viena iš jų – vakarinė Aukštaitijos nacionalinio parko dalis, kuri užtikrina griežtesnę juodųjų peslių (*Milvus migrans* Bodd.), erelių žuvininkų (*Pandion haliaetus* L.), žvirblinių pelėdų (*Glaucidium passerinum* L.), lutučių (*Aegolius funereus* L.), žalvarnių (*Coracias garrulus* L.) apsaugą. Kita – tai Kretuono kraštovaizdžio draustinis, kuris įteisintas mažųjų kirų (*Larus minutus* Pall.) ir upinių žuvėdrų (*Ster-*

(nukelta į 3 psl.)

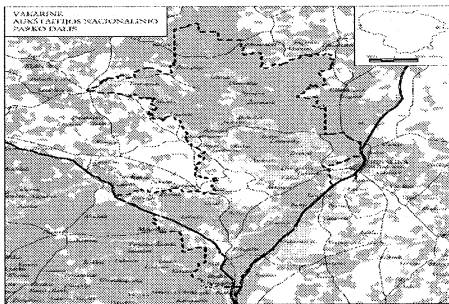
Paukščių apsaugai svarbios teritorijos Aukštaitijos nacionaliniame parke

(atkelta iš 2 psl.)

na *hirundo* L.) apsaugai. Visos šios išvardintos paukščių rūšys yra įtrauktos į Paukščių direktyvą ir griežtai saugomos visose Europos Sąjungos šalyse narėse. Tai galioja ir Lietuvai.

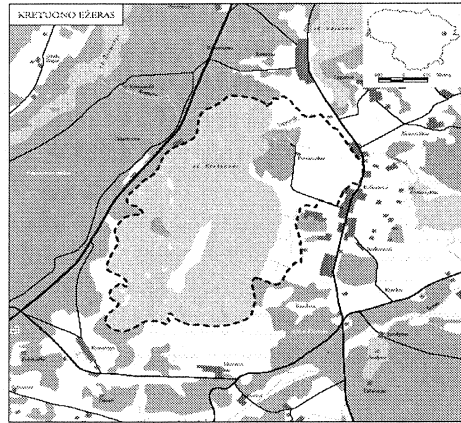
Paukščių direktyva – tai viena iš dviejų NATURA 2000 tinklo dalių. Pilnas šio dokumento pavadinimas yra „Tarybos direktyva dėl laukinių paukščių apsaugos 79/409/EEB“. Tai viena iš seniausių gamtosauginių direktyvų. Ji priimta 1979 m. balandžio 2 d. ir nustato visų Bendrijos teritorijoje gyvenančių laukinių paukščių rūšių bei jų buveinių apsaugą, reguliuoja retųjų paukščių rūšių medžioklę bei prekybą tais gyvūnais. Paukščių direktyvoje ypatingas dėmesys skirtas paukščių apsaugai per jų migraciją bei telkimosi vietose. Bet grįžkime prie Paukščių apsaugai svarbių teritorijų Aukštaitijos nacionaliniame parke.

Didžioji paukščių apsaugai svarbi teritorija nacionaliniame parke (Vakarinė Aukštaitijos nacionalinio parko dalis) daugiausia nusidriekusi Ignalinos raj. Konkrečiau žiūrint, teritorija driekiasi per visą Aukštaitijos nacionalinį parką iš šiaurės į pietus iki geležinkelio Turmantas – Vilnius. Tai labai didelė teritorija ir užima 36827,25 ha. Teritorija pasižymi įvairiomis reljefo formomis, išpūdingu kraštovaizdžiu. Didžiąją dalį teritorijos užima miškai (daugiau nei 60 %). Paminėtinos didžiausios girios yra Ažvinčių, Minčios, Linkmenų. Miškuose išikūrę nemažai tiek didesnių, tiek mažesnių kaimų ir kaimelių.

Kita, žymiai mažesnė paukščių apsaugai svarbi teritorija (Kretuono kraštovaizdžio draustinis) yra Švenčionių rajone, kuri apima Kretuono ežerą ir greta esančias Žemaitiškės pievas. Ši teritorija yra daug mažesnė ir užima 1170,26 ha. Didžiausios paukščių sankaupos yra išikūrusios Kretuono ežero Didžiojoje saloje ir šlapiose Žemaitiškės pievose.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės
2004 m. balandžio 8 d. nutarimo Nr. 399
15 priedas

Kretuono ežero Didžiąją salą ypatingai yra pamėgę rudagalviai, paprastieji, sidabriniai ir ypač reti mažieji kirai, upinės žuvėdros, retieji tilvikiniai paukščiai – raudonkojai tulikai, gričiukai. Saloje peri viena kita pora pempių, įvairių rūšių antys. Dažnai pamedžioti atskrenda nendrinės lingės, rečiau vištvanagiai ir paukštvanagiai. Kartais galima pamatyti Lietuvoje labai retą jūrinį erelį, kuris Kretuono ežero apylinkėse kol kas neperi, o tik atskrenda pasimaitinti.

Šlapiose Žemaitiškės pievose didžiausios paukščių sankaupos būna pavasarinės migracijos metu. Tada gali pamatyti didelius pulkus žąsų, kurios čia pailsi ir pasimaitina, bet perėti nepasilieka. Rudeninės migracijos metu balose gali stebėti Lietuvoje retus didžiuosius baltuosius garnius. Šiaip Žemaitiškės pievas yra pamėgę nemažai retųjų paukščių rūšių.

Tad ne veltui šios dvi teritorijos yra įsteigtos aukščiau minėtų paukščių apsaugai ir šios teritorijos realiai atitinka šių retųjų paukščių rūšių, kurios dabar yra saugomos ne tik Lietuvos, bet ir ES teisės aktais, veisimosi sąlygas.

Pagal ES teisės aktus yra saugomi ne tik paukščiai, bet ir augalai, gyvūnai. Jų apsaugą apibrėžia kita NATURA 2000 teritorijų tinklo dalis – Buveinių direktyva. Pilnas šio dokumento pavadinimas yra „Tarybos direktyva dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos 92/43/EEB“. Daugelis buveinių tipų ir gyvūnijos bei augalijos rūšių pasidarė retos ir nykstančios ES šalyse. Dėl to ir buvo 1992 m. gegužės 21 d. priimta ši Direktyva, kuri reglamentuoja visų retų ir nykstančių gyvūnų rūšių apsaugą ir jų gyvenamųjų vietų priežiūrą. Taip šia Direktyva siekiama apsaugoti retus ir nykstančius augalus bei gamtines buveines. Todėl pagal šią Direktyvą Lietuvoje taip pat yra steigiamos ir Buveinių apsaugai svarbios teritorijos.

Tautgirdas Masiulis

Gamtos vertybės Aukštaitijos nacionaliniame parke

Medžiai - kaip ir žmonės. Išdygsta (užgimsta), auga, būna jauni, pasiekia brandos amžių, sensta ir galiausiai užleidžia vietą kitiems augalams. Kol medžiai jauni, jie žmogui nesužadina tokio estetinio pasigėrėjimo. Vėliau, kaitinant vasaros saulei, žmogus ieško paunksnės ir net naudos. Gamtoje jau taip surėdyta, kad vyksta bendradarbiavimas: vienas augalas padeda augti kitam, pvz. medis grybui. Pasiekę brandos amžių, medžiai tampa žmogaus gerovės kūrėjais. Tai žaliava būstui statyti, kuras jam apšildyti, pasigaminti maistui. Tie, kurių nepalietė kirvis, nenugalėjo įvairios stichinės negandos bei ligos, sulaukia gilios senatvės. Tuomet medžiai įgyja dar vieną vertę įtakojančią žmogaus emocinį pasaulį. Į juos, kaip į tvirtybės nešėjus, pagarbiai žvelgia žmonių akys. Ypač reikšmingi jie buvo ankstyvaisiais amžiais. Senovėje tokie medžiai buvo garbinami ir laikomi šventais. Prie jų buvo atliekamos įvairios apeigos, aukojamos aukos dievams.

Kiek, kokių rūšių ir kur tie medžiai pagonybės laikotarpiu mūsų krašte augo, atsakyti sudėtinga. Viena galima teigti, kad jų buvo daug. Čia augo neižengiami miškai, kurių pakraščiuose prie ežerų ir upių, gyveno mūsų protėviai. Pirmąsias gyvenvietes įkūrę mūsų protėviai, kaip nebūtų skaudu, savo ūkinę veiklą - ypač prasidėjus lydiminei žemdirbystei (specialiai degino didžiulius miško plotus, kad po to galėtų auginti žemės ūkio kultūras) - pradėjo juos naikinti.

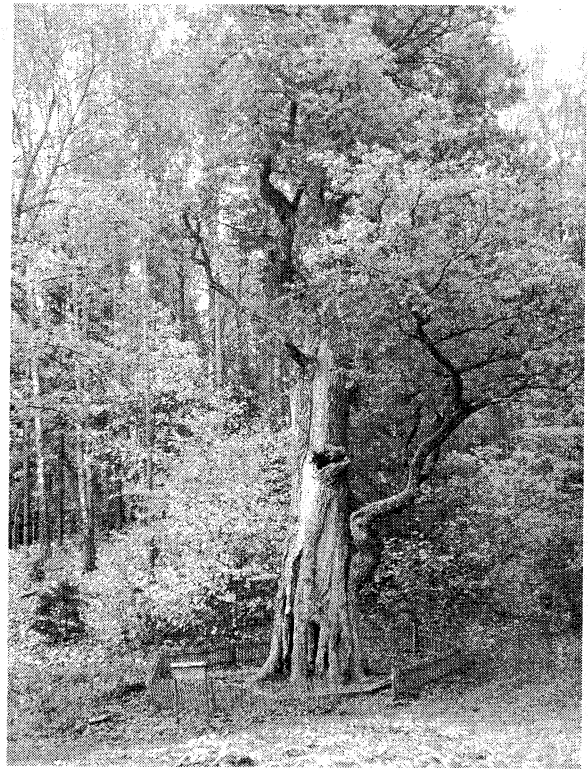
Visi objektai, nešantys informaciją iš gilios senovės, šiandieną susilaukė išskirtinio žmonių ir valstybės dėmesio. Tai ne tik stambūs seni medžiai, bet ir turintys savitumų kiti gamtos objektai. Tai geologiniai (rieduliai, atodangos), geomorfologiniai (griovos, skardžiai, daubos), hidrogeologiniai (šaltiniai, versmės), hidrografiniai (ežerai, salos, pusiasaliai, ragai, rėvos) dariniai. Siekdama išsaugoti šias vertybes, Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2000 m. kovo 20 d. nutarimu Nr.311 vertingiausius gamtos objektus paskelbė gamtos paminklais.

Aukštaitijos nacionaliniame parke seniausias medis - gamtos paminklas - yra Ignalinos rajone, Trainiško kaime augantis **Trainiško ažuolas**. Mokslininkai apskaičiavo, kad šis senolis sulaukė jau apie **800 metų**. Jo aukštis-**22 metrai**, apimtis krūtinės aukštyje-**6,4 metro**. Prieš penketą metų jis buvo apvalytas nuo puvių, nupjaustytos išdžiūvusios šakos, tačiau jo būklė vis prastėja.

Asalų pušis auga Ignalinos rajone, Ignalinos seniūnijoje, rytinėje Asalų ežero pakrantėje. Ji sulaukė apie **320 metų**. Jos aukštis-**20** metrų, apimtis-**3,7** metro.

Labakaršio pušis auga Ignalinos rajone, Linkmenų seniūnijoje tarp Labakaršio ir Prūdo ežerų. Jos amžius apie **250 metų**, aukštis-**24 metrai**, apimtis-**3,3** metro.

Valstybės saugomais gamtos paminklais paskelbti

Trainiško ažuolas.

ir kiti gamtiniai dariniai.

Ladakalnis - tai žinomiausias ir gausiausias lankomas gamtos paminklas. Jo plotas-**15,6 ha**, aukštis virš jūros lygio-**175 metrai**, virš ežero jis iškilęs **38** metrus. Įkūrus nacionalinį parką kalvos viršuje buvo įrengta 0,12 ha apžvalgos aikštelė.

Baluošo ilgasalė - tai unikaliausias hidrografinis gamtos paminklas parke. Saloje yra ežeras, iš kurio išteka upelis. Paminklo plotas-**6,1 ha**. Žiūrint iš paukščio skrydžio ilgasalė primena mistinės būtybės galvą. Sala apaugusi 70-80 metų amžiaus pušimis ir beržais. Auga retieji augalai, įtraukti į Raudonąją knygą. Tai plačialapė klumpaitė, šakotoji ratainytė, tamsialapis skiautalūpis. Krantuose būriuojasi, o kartais ir peri didieji dandčiasnapiai, antys klykuolės. Maitintis atskrenda juodieji pesliai, nendrinės lingės, erelis žuvininkas.

Dringio ragas - hidrografinis gamtos paminklas. Tai **30,2 ha** ploto Dringio ežero rytinės dalies pusiasalis, apaugęs beržynu. Ypač vaizdingai beržai atrodo nukritus lapams rudenį. Retųjų augalų auga mažiau nei Baluošo ilgasalėje, tačiau pusiasalis pasižymi biotopų gausa.

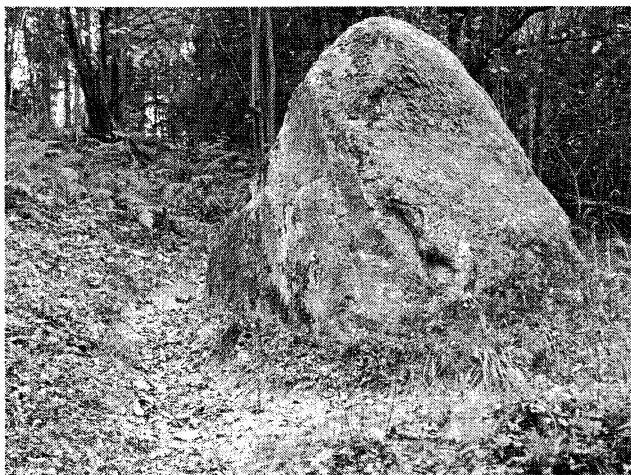
Ožių ragai - hidrografinis gamtos paminklas esantis pietvakarinėje Dringio ežero dalyje. Jį sudaro dvi įlankos, įsiterpusios į **140 metų** amžiaus, puikios būklės pušyną. Plotas-**28,4 ha**, gausiai lankomas vandens maršrutais plaukiančių turistų, kurie dažnai išlipdami į krantą ir kurdami laužus žaloja pakrančių augmeniją.

(nukelta į 5 psl.)

(atkelta iš 4 psl.)

Ešerinio ežerėliai - hidrografinis gamtos paminklas. Ežerėliai vietinių žmonių dar vadinami Laumės akelėmis, Mėlynuoju ir Žaliuoju Laumakėliais, tai unikalūs savo grožiu **2,9 ha** bendro ploto ežerėliai, kuriuos skiria 70 metrų pelkėtas tarpas. Krantai statūs. Žiūrint nuo kalvos vieno vanduo atrodo žalias, o kito mėlynas. Vasarą gausiai lankomi žmonių, norinčių pasigrožėti skirtingu vandens atspalviu. Prieš keltą metų prie jų buvo įsikūręs ne tik ignaliniečiams žinomas Tarzanas ir linksmindavo lankytojus. Pastebėjus aplinkos daromą neigiamą poveikį šiam unikaliam gamtos dariniui, ežerėliai buvo paskelbti gamtos paminklu, o Tarzanas paprašytas persikelti į kitą vietą.

Akmuo Mokas ir Mokiukas - vienintelis valstybės saugomas geologinis paminklas parke. Jis yra Utenos rajone, Tauragnų seniūnijoje netoli Šeimatis kaimo. Jo matmenys **3 x 2,7 x 2,6 metro**. Akmenyje iškalta vos įžiūrима data-1860. Apie datos reikšmę duomenų neišlikę. Šis paminklas turi ir padavimą. Teigiama, kad kadaise čia gyvenęs žmogus Mokas, turėjęs žmoną ir sūnų. Darbšti Moko šeima dirbusi už visą giminę. Mokas, nusivylęs žmonių tingumu, pats nustojęs dirbti. Tada žmonės jį ėmė rūgoti. Jis sumanęs persikelti anapus Tauragno ežero ir liepęs šeimai plaukiant neatsigręžti. Žmona nepaklausė, atsigręžė, kaipmat nuskendo, o jis su sūnumi sėkmingai perplaukė ežerą. Abu labai gailėjo nuskendusios žmonos ir motinos, verkė ir iš sielvarto pavirto akmenimis. Geologiniu paminklu šie akmenys buvo paskelbti dar 1968 metais.

Akmuo Mokas.

Parke yra ir daugiau gamtos objektų, turinčių valstybės apsaugos statusą. Jie nuo gamtos paminklų skiriasi tuo, kad yra jaunesni amžiumi, turi mažesnius matmenis.

Varniškių ąžuolas - auga Utenos rajone, Tau-

ragnų seniūnijoje Varniškių kaime. **Aukštis-21 metras, apimtis-6,2 metro**. Pagal orientacinius skaičiavimus ąžuolas sulaukė **650 metų**. Šiuo metu jis labai silpsta - liko vos kelios gyvybingos šakos. Kamieno vidus išpuvęs, į ertmę laisvai telpa suaugęs žmogus. Pasakojama, kad karo ir pokario metais šioje ertmėje vietiniai gyventojai nakčiai slėpdavo avis (tilpdavo septynios), o trijų metrų aukštyje sukabindavo lašinius.

Varniškių liepa - auga Utenos rajone, Tauragnų seniūnijoje, Varniškių kaime. **Aukštis 25 metrai, apimtis 3,1 metro**. Pagal orientacinius skaičiavimus liepa sulaukė **200 metų**. Istorinių duomenų ar padavimų apie liepą nežinoma.

Šuminų pušis - auga Utenos rajone, Tauragnų sen. Šuminų kaime. **Aukštis - 18 metrų, apimtis- 3,1 metro**. Pagal orientacinius skaičiavimus pušis perkopė **250 metų**. Istorinių duomenų ar padavimų apie šį medį nežinoma.

Obelių Rago kadagiai - auga Švenčionių rajone, Kaltanėnų seniūnijoje, Obelių Rago kaimo lauke, prie kelio. Vienoje vietoje auga 14 kamienų. **Aukštis -7 metrai**. Skersmuo nuo 12 iki 22 centimetrų. Kadagių amžių vizualiai nustatyti gana sudėtinga. Grežti kamieną preslerio gražtu ir suskaičiuoti rieves pavojinga, nes sužalojus kamieną galima pakenkti medžio sveikatai. Manoma, kad jų amžius apie **250 metų**. Istorinių duomenų ar padavimų apie šiuos kadagius nežinoma.

Kretuonų ąžuolai - auga Švenčionių rajone, Švenčionėlių seniūnijoje, Kretuonų kaime. Vienas auga kaimo viduryje prie pat kelio, o kitas kaimo pakraštyje. Abudu medžiai vienodų matmenų. **Aukštis-24 metrai, apimtis-4,5 metro**. Skiriasi tik tai lajos forma ir gyvybingumu. Kaimo viduryje augantis ąžuolas yra prastos būklės.

Labai gaila, kad Kaltanėnų ąžuolas, perkopęs 650 metų praeitais metais nudžiūvo. Jo aukštis - **21 metras, apimtis - 5,2 metro**.

Ignalinos rajone, Vaišniūnų kaime auga Ignalinos rajono savivaldybės saugomu paskelbtas ąžuolas. Jis turi daugiau istorinę vertę, nes ta vieta ėjo demarkacinė linija skirianti Lietuvos ir Lenkijos valstybes. Aukštis - 18 m, apimtis - 3,18 metro.

Parko teritorijoje auga ir daugiau senų gražių medžių, kuriuos artimiausiu laiku ruošiamasi skelbti valstybės saugomais gamtos objektais. Tikimės, kad rodydami ir papildomai prižiūrėdami pratęsime jų amžių.

Kviečiame aplankyti šiuos valstybės saugomus gamtos objektus. Jie yra pažymėti turistiniuose žemėlapiuose, o vietovėje atskiromis nuorodomis.

*Algirdas Panavas
Autoriaus nuotr.*

MIŠKŲ RAUDA

Nežinia kada Lietuvos girios išpasakos visas savo paslaptis. Nuo amžių senųjų slėpusios lietuvių nuo priešų, maitinusios, šildžiusios ir rėdžiusios jos yra tikrosios metraštininkės. Deja...medžiai senoliai savo šaknimis įsirėmę į giliausius žemės klotus, o tuo pačiu ir į juose palaidotus kultūrinio-istorinio palikimo sluoksnius tylūs ir neiškalbūs istorijos vėjų liudininkai. Gal tik medkirčiui jos atidengia kamiene slypinčias kulkas, kai kurių jų šakose likę randai mena čia kybojus kartuves, o netikėtos, netaisyklingos įdubos tarp medžių rodo čia žeminę, slėpusią kovotojus, buvus..

Šie ženklai ragina klausti. Kodėl, kada, kas čia vyko? Deja, dažnas, galintis papasakoti jau nebenuocina parodyti. Istorijos kūrėjai ir jos atspaudų žmogaus kasdieniame gyvenime nešėjai sparčiai linksta prie žemės dažnai net nenorėdami prisiminti išgyvento siaubo ar tiesiog laiku nepakalbinti...Tik jų artimieji dar gali paaiškinti, kodėl su vienu ar kitu kaimynu santykiai iki šiolei skaudūs, bet ir tai tik puse lūpų... Vieni buvo vienoj, kiti kitoj pusėj, dažnas buvo įsitikinęs savo teisumu ir būtent tokiu būdu siekė kurti gerovę. Nežinia, kaip visą rezistencinį laikotarpį istorikai vertins po šimto metų, bet dabar dar dažnai bangu klausinėti

Aukštaitijos nacionalinio parko miškuose gyvenančius senbuvių, nes istorijos padarytos žaizdos dar tik vos vos pasidengusios plonu šašeliu, o jas liečiant tuoj pradeda kraujuoti: kam tyliu skausmu, kam pykiu, kam košmarais naktimis tas skausmas išeina...

Regis, toks netolimas kelias nuo Palūšės iki Ginučių mišku einant, o tiek jame skausmo...Prieš keletą metų su kolega A.Čeponiū bendravome su Meironių kaime gyvenančia buvusia eigulių Brukštų šeima (ir vyras ir žmona). Šeimininkė kiek pasibaidydama kameros pasakojo apie karo ir pokario įvykių gimtose apylinkėse, iškentėtą skausmą ir baimę. Žvitrus šeimininkas vieną po kitos miškuose rodė žemines, kuriose slėpėsi ne tik žmonės, bet ir arkliai. Iki šių dienų aiškiai išlikusios įėjimo ir krosnelės stovėjimo vietos.

Kiek paėjęs mišku ir Puziniškis, garsėjantis ne vien savo raganiais, žaviu kraštovaizdžiu, originaliaisiais broliais Baniais, kuriuos galima būtų dar ir kaimo metraštininkais bei senojo gyvenimo

stiliaus puoselėtojai vadinti, bet ir daržinėmis, apkasėliais, pagalba partizanams... Broliai rodė, kaip iš jų daržinėje suslėgto šieno partizanai išsikasė urvus į mišką, kur tas urvas vingiavo miške, kur palaidotas žuvęs karys...

Labai gražu, kad tokios organizacijos kaip Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos centras prisimena ir ryčiausiuose Lietuvos kampeliuose galvas padėjusius kovotojus. Šio renginio organizatorius ir pasipriešinimo istorijos rinkėjas-Visagino gyventojas Laimonas Abarius. Ruošiant renginį daug prisidėjo ir Politinių kalinių ir tremtinių sąjungos rajono skyriaus pirmininkas R.Kačiulis. 2005 –

ųjų liepos 24-ąją jų iniciatyva buvo pastatytas ir atidengtas paminklas ir kryžius 1947m. lapkričio 15d. čia žuvusiems Vytauto apygardos Lokio rinktinės Erškėčio kuopos partizanams. Ažuolą kaimo kryžiui padovanojo Mečislovas Banys. Abu prasmingi paminklai pastatyti jo žemėje, juos pašventino Kirdeikių klebonas Jurgis Kazlauskas prieš tai paminėjęs, kad į Puziniškį grįžo istorija...

Tramdydami ašaras prisiminimais apie žuvusius artimuosius dalijosi giminaičiai: Kazimiero Kaladinsko-Erškėčio dukra Danutė Kaladinskaitė-Širvienė, Antano Skunčiko-Kalto dukra Alina Skunčikaitė –Bagdonienė, Kazimiero Bulbio-Algimanto sesuo ir partizanų

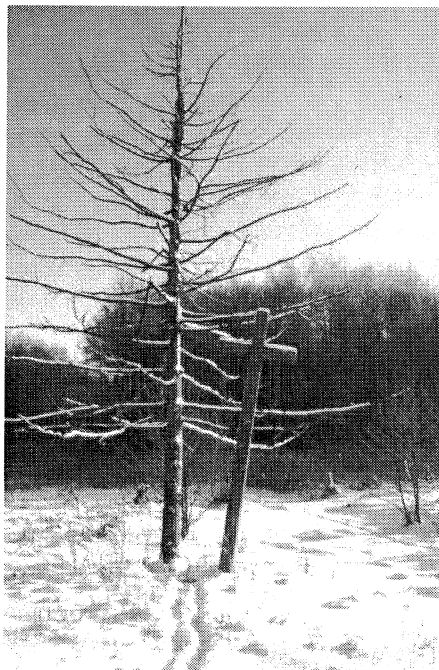
ryšininkė Bronė Bubulytė. Labai gyvai partizanus dar pamena ir tuomet dar vaikiščių buvęs Mečislovas Banys. Kovų dalyvių skaitomas eiles lydėjo Utenos politinių kalinių ir tremtinių mišraus choro "Ainiai" atliekamos dainos.

Šioje apygardoje veikusiuose būriuose kovėsi apie 2000 vyrų. Matyt, antra tiek jiems talkino ruošdami maistą, tabaką, informuodami apie priešų judėjimą ir ... kasdien pergyvendami ir už juos ir už savo artimųjų likimus.

Toliau mišku vingiuojantis kelias pasakoja savo istoriją. Čia ir didžiųjų Lietuvos kunigaikščių kovos, ir Napoleono armija, ir vokiečiai, ir raudonieji, ir pokario aukos...Nesibaigiančioje žeminių duobių virtinėse juodose akyse slypi neatskleisti likimai, neišgyventi gyvenimai...

Ginučiuose pasibaigęs kelias nuveda į Šuminių, Ivanauskų ir kitų dar gyvų pokario laikmečio metraštininkų sodybas. Šis kaimas šiemet taip pat pagerbė savo

(nukelta į 7 psl.)

(atkelta iš 6 psl.)

žuvusiuosius Lietuvos miškuose. Nežinia ar nenoras prisiminti dar tokį netolimą skausmą, ar sunki kaimo buities rutina, bet ir čia atminimo šventę inicijavo ne vietinis žmogus.

Netolimo Vyžių kaimo sūnus, Tauragnų miestelio garbės pilietis, dabar jau pensininkas, gamtos mokslų daktaras, savamokslis tautodailininkas Romualdas Šimkūnas. Jo rūpestį šio krašto istorija, meilė ir pagarba šio krašto žmonėms dabar liudija kapinėse stovintis originalus, žeminę primenantis paminklas savo varpu kviečiantis nebūti kurčiais praeities skausmui. Jį šių metų birželio mėnesį šventinės Kirdeikių klebonas Jurgis Kazlauskas sakė „...jei gyvenime bus sunku, nežinosite ką ir kaip daryti ar elgtis, ateikite prie paminklo. Čia Dievas Jus apšvies“. Kapinių kalnelyje susibūrę žmonės prisiminė vis kitus žuvusiųjų vardus... Ties Samaniškėmis prie tilto per upelį krito Petras Paukštė, netoli Almajo galvą paguldė Albertas Tījūnėlis, netoliese baudėjai sužeidė Vytautą Pumputį. Tadien prisiminti Simono Purevičiaus, Vinco Žilėno, Balio Paparčio vardai, Ginučių kapinėse palaidoto Daunorių krašto sūnaus Stasio Vaišnor, malda pagerb-

ti visi tie, kurių kapus sulygino laikas ar nuo išniekinimo apsaugojo geranoriško žmogaus ranka pokario naktų tamsoje...

Visi, kam teko bendrauti su šio krašto istorijos puoselėtoju, žino, kad kai iniciatyvos imasi Romualdas Šimkūnas, tvarka bus. Kitiems, prisidėjusiems prie šios dienos įprasminimo (Linkmenų seniūnijai ir Aukštaitijos nacionalinio parko direkcijai), liko organizaciniai rūpesčiai, kuriais mielai sutiko pasidalyti ir „Lietuvai pagražinti“ draugijos valdybos nariai J.Dingelis, V.Ylevičius, T.Vaisieta, Daugėlišio kaimo seklyčios aktorai.

Žemė sensta, bet jos veidas, skirtingai nei žmogaus - vis lygėja... kasmet vis mažiau ženklų, menančių ir galinčių papasakoti praeitį. Skubančiam į Europą šiuolaikiniam žmogui jie igauna prasmę tik tuomet, kai būna įvardinti: daugelis jau nebeturi laiko klausyti ir matyti, nebesugeba pats atrasti, sužinoti ir išjausti...Ačiū visiems, kurie savo veikla dar sugeba nors minutėlei sustabdyti ir priversti pamąstyti tą lekiantį nuo tikrosios savasties žmogų...

Dalia Savickaitė

Reali grėsmė ar isterija?

Visuose Lietuvos gyventojų sluoksniuose netyla diskusija apie paukščių gripo grėsmę. Televizijos laidoje kalbėjęs Ventės Rago paukščių žiedavimo stoties vadovas Leonas Jerskas sakė, kad kiek gyvuoja paukščiai, tiek gyvuoja ir jų pernešamos ligos. Jis džiaugiasi, kad tuo susidomėjo vyriausybės, bet smerkia drastišką paukščių naikinimą ir perdėtą panikavimą. Garsusis Rusijos politikas Žirinovskis visai rimtu veidu kvietė sustabdyti paukščių migraciją, o visus praskrendančius paukščius, sukvietus visą šalies vyriją, iššaudyti... O gal čia tik tokia forma perteikiama Europos paukštienos perprodukcijos mažinimo problema, juk apie neseniai siautusią kempinligės isteriją lyg ir visai užmiršome... Grėsmės akivaizdoje žmonės pradeda ieškoti atsakymų. Tuomet reikšmingi pasidaro šiaip liaudyje ne itin palankiai vertinami gamtos saugotojai dažnai vadinami „tik“ paukščių skaičiuotojais. Ignalinos rajonas turtingas ne tik saugomomis teritorijomis, bet ir jose dirbančiais žmonėmis. Toks yra gamtos mokslų daktaras, visą gyvenimą pašventęs ornitologijai, Bronius Šablevičius.

Apie paukščių gripo grėsmę su juo kalbėjomės po vyriausybės priimto draudimo lauke laikyti naminius paukščius. Gamtininkas sveikina šią iniciatyvą, nes kiekviena atsargumo priemonė padeda, o ne kenkia, bet ar įmanoma apsaugoti nuo pavyzdžiui...lietaus?..Kodėl, regis, tokie nevienareikšmiai palyginimai? Bronius labai populiariai paaiškino, kad paukščiai tualetų nestato...jie savo „reikalus“ atlieka skrisdami ore, plaukdamis vandenyje, knebinėdami žolę ar medį. Jau nustatyta, kad ši mutavusi ir žmogui grėsmę kelianti paukščių maro atmaina labiausiai plinta per ekskrementus (išmatas). Draudimas išleisti naminius paukščius į lauką gal ir galėtų padėti, bet reikia atidžiai stebėti gyvūnus, nes neaišku kokias pasekmes sukels uždarytų paukščių agresija, šviesos ir kiti trūkumai. Be abejonės šis viruso mutavimas yra „civilizacijos“ pasiekimas, -ką sukuriame siekdami geresnio gyvenimo, tą turime ir išsėbinti... Į jo atsiradimą galime žiūrėti ir labai globaliai: nuo klimato kaitos pokyčių kalno ar ...iš savų sąvartynų...

Kaip derėtų žmogui elgtis šio naujo pavojaus akivaiz-

doje? Būti atsargiam ir dėmesingam ne tik savo elgsenai, bet ir supančiai aplinkai. Daug reiškia asmens higienos normų laikymasis, t.y. dažnai skalbti rūbus, gerai valyti kojas, valgyti tik termiškai apdorotą maistą (prie 70 laipsnių karščio virusas žūva). Šį pavasarį gal reiktų kiek apriboti išvykas į gamtą, kur yra didesnės paukščių telkimosi vietos. Ypač atidžiai reikia plauti kiaušinius, nes jie „pasaulį išvysta“ visiems žinomu keliu, per kurį į aplinką patenka ir pavojingasis virusas. Kas jau įprato vartoti natūralų kalcį, t.y. smulkintus kiaušinių lukštus, derėtų trinti tik virtus lukštus. Ypač atsargiems reiktų būti paežerių kaimų, kur yra paukščių susitelkimo vietos, gyventojams (nacionalinio parko apylinkėse - Reškutėnų ir netolimos Birvėtos apylinkių gyventojams). Juos mokslininkas gali paguosti nebent tuo, kad perintys paukščiai mažiau judrūs, tad ir viruso „pernešimo“ galimybė mažesnė. Pavojingesni paukščiai klajokliai. Rizikos grupė tampa visi „šiukšlynų“ žmonės, nes klajokliai paukščiai dažnai ieško maisto šiukšlynuose.

Sunku pateikti moksliskai pagrįstas rekomendacijas, nes mokslas nespėja paskui gripą. Dar nėra aiškūs visi jo plitimo keliai, todėl pamačius negyvą paukštį, negalima liesti jo plikomis rankomis. Mokslininkas labai prašo nekurti dirbtinių paukščių telkimosi vietų, pvz. kritus gyvuliui neišmesti jo į pamiškę, bet užkasti (apie maitą renkami varminiai paukščiai). Broniaus darbas-saugoti ekologinę įvairovę, todėl jis visus kviečia būti išmintingais: visa, kas per daug yra negerai. Nepulkime naikinti paukščių, nes jų trūkumas privers chemizuoti visą žemės ūkį - atminkite, kad viena zylė sulesa tiek vikšrų ir kitokių kenkėjų, kiek sveria pati! Išbalansuoti ekologinę pusiausvyrą gana paprasta, bet kaip ją po to stabilizuoti? Lietuvos nacionalinis paukštis-gandras. Ši sodybos puošmena tikrai apsaugins gyvenimą, bet neskubėkime jos išsižadėti. Jei Jums neramu, surinkite jo išmatas ir patikrinkite laboratorijoje.

Paguosti gali tai, kad virusas žiemą būna gyvas apie savaitę, vasarą gal kiek ilgiau. Stenkimės laukti pavasario neisterikuodami, neskurdindami savo aplinkos, kurią taip puošia giesmininkai. Pavasaris-indikatorius-galėsiantis mus įvardinti. Tai tikrai ne apokalipsė, tai galima valdyti tinkamai elgiantis. Paukščiai kaip vėjas ir nuo jų atsiverti neįmanoma!

Dalia Savickaitė

TURIZMAS

2005-ųjų sezono naujovės turizmo centre „Palūšė“

Turizmo centras „Palūšė“ įsikūręs viename iš gražiausių Lietuvos kampelių – Aukštaitijos nacionaliniame parke. Išsilgę ežerų, miškų bei kitų gamtos grožybių, vasarą čia suplūsta tūkstančiai poilsiautojų. Didžioji lankytojų dalis - iš Lietuvos. Iš kitų pasaulio šalių turistų atvyksta mažiau.

Viena iš patrauklių šio sezono naujovių poilsiautojams, buvo pigesnis poilsis pirmadieniais-ketvirtadieniais. Tai reiškia, kad šiomis savaitės dienomis už nakvynę turizmo centre reikėjo mokėti pigiau. Vasaros metu turizmo centre vienu metu gali apsistoti per 250 poilsiautojų. Gyvenimo sąlygos centre gan kuklios, dauguma numerių neturi patogumų. Didžioji dalis čia apsilankiusiųjų savo higieninius poreikius turi tenkinti bendro naudojimo dušuose, WC. Bet visus nepatogumus atperka nuostabi gamta, ežerai – juk ne televizoriaus pasižiūrėti turistai atvyko. Tačiau tai nereiškia, kad turistai nenusipelnė geresnių nakvynės sąlygų. Aišku to reikia, tačiau tam reikalingos nemažos investicijos. Todėl ateityje centrą numatoma renovuoti.

Vienas iš naujų turizmo centro objektų – Palūšės kempingas, kuris jau sulaukė teigiamo turistų dėmesio. Atvirkščiai nei turizmo centre, dauguma kempinge apsilankiusių turistų – užsieniečiai. Vienu metu čia gali apsistoti 14 kemperių, jie turi galimybę prisijungti prie elektros energijos tiekimo tinklų. Kempinge yra įrengta virtuvė su visa būtina įranga ir indais, poilsio kambarys, tualetai, dušai – jais naudojasi visi kempingo gyventojai.

Pradžioje nustebino pati kempingo vieta, kuri susilaukė daug neigiamų vietinių komentarų – juk jis įsikūręs už Palūšės bažnytelės, šalia kapinių. Tačiau nėra to blogo, kas neišeitų į gera. Turistai visai patenkinti tokia tyla ir ramybe, kokia yra Palūšės kempinge, ką ten ir belyginti su triukšmingom ežerų pakrantėm. Tūlas čia ir dieną gali ramiai pamiegoti, ir vakare vyrauja ramybė. O kapinaičių beveik ir nematyti.

Vasarą viena iš populiariausių pramogų turistams – žygiai Aukštaitijos ežerais ir upėmis valtimis, baidarėmis ar kanojomis. Maršrutas žygiui sudaromas individualiai pagal žygio dalyvių galimybes ir ištvermę: nuo kelių valandų iki kelių parų. O kad keliautojai nepasiklystų klaidžiam ežerų labirinte – kelionėje juos gali palydėti žygio vadovas. Kiti gi mieliau renkasi

žemėlapi ir ežerus „šturmuoja“ savarankiškai. Tokių vandens žygių metu, galima apsistoti netoli lankytinų parko gamtos ar kultūros paminklų bei objektų ir kartu juos palankyti, apžiūrėti.

Tie, kurie mieliau keliauja sausuma nei vandeniui, visas lankytinas vietas apvažiuoja automobiliais, ar autobusais. Aišku, pranašiausia yra ekskursija su gidu, kuris profesionaliai papasakoja apie visas krašto įžomybes ir grožybes.

Labiausiai lankomi objektai Aukštaitijos nacionaliniame parke yra Ladakalnis, Ginučių vandens malūnas, Senovinės bitininkystės muziejus Stripeikiuose ir kt. Beje, jei jau kalbame apie naujoves, reiktų paminėti ir naują medaus barą Bitininkystės muziejuje. Jame galima paskanauti medaus su šviežia balta duona ar sūriu, pasimėgauti vaistažolių arbatomis ar lietuvišku midumi. O kad šių gėrybių turistams atvykus nepritrūktų, geriausia viską užsisakyti iš anksto, tuomet atvykus į muziejų Jūsų lauks ne tik įdomi ekskursija, bet ir skanios vaišės.

Roma Paukštienė

Apie neekologiską ekologinį turizmą

Tilo nutilo ežerų pakrantės. Rodos drauge su išskrendančiais paukščiais iškeliavo ir paskutiniai turistai. Rūkuose paskendo pirmojo ledo belaukdamai Lūšiai. Sugulė krante pilvais į viršų valtys. Ištuštėjo Palūšė. Sezonas baigėsi. Ar sėkmingas jis buvo valtininkams? Tikriausiai nebuvo kuo nors ypatingas, nei geresnis, nei blogesnis. O verslui, rodos, ko daugiau bereikia, jei ne stabilumo. Tačiau ši kartą kalba ne apie tai.

Valčių, baidarių ir kanojų nuomotojai yra, ko gero, tikrieji pretendentai į ekologinio turizmo organizatorių vardą. Bet ar tikrai šis turizmas yra toks ekologiškas? Didėjantis turistų srautas atneša dar daugiau problemų. Netgi padidėjęs paslaugų teikėjų skaičius nepajėgus patenkinti drakoniškų rinkos poreikių. Masinis turistų antplūdis lyg cunamio banga kėsina nušluoti visą parką, sunaikindamas be galo trapų laukinės gamtos grožį. Todėl gamtosauugininkai imasi skydų ir lyg siena stoja jos ginti. Tokiu būdu iš vandens turizmo pragyvenantys verslininkai atsiduria tarp savotiško kūjo ir priekalo.

Šis sezonas buvo trumpas, palyginus su kitais metais. Šalti orai sezono pradžioje, liūties birželio pabaigoje – visa tai vertė poilsiautojus dažnai keisti savo planus. Todėl išaušus giedram savaitgaliui įvykdavo savotiškas sprogimas. Palūšė tapdavo panaši į skruzdėlyną. O labiausiai „karšta“ būdavo prie Palūšės valtinės. Išplaukusiujų automobiliai netilpdavo stovėjimo aikštelėje, juolab, kad iš Palūšėje esančių ši stovėjimo aikštelė strategiškai yra patogiausia ir visiems pravažiuojantiems. Neretai čia buvo galima išvysti ne tik lengvuosius automobilius, bet ir autobusus. Čia prasideda dauguma ekskursijų, bet autobusų parkavimas Palūšėje yra itin problematiškas. Tad nenuostabu, kad parkuojama buvo ir ant žolės, ir pernelyg arti vandens. Reaguodama į gautus vietinių gyventojų skundus, aplinkos inspekcija drauge su kelių policija surengė keletą reidų. Nevietoje pastatytų automobilių savininkai buvo „premiuoti“, o valtinės šeimininkai paprašyti, kad savo parkavimo aikštelėje patys prižiūrėtų tvarką ir perspėtų nedrausmingus vairuotojus. Tačiau parkavimo prie Palūšės valtinės problema ir toliau lieka gana opi. Tuomet, kai buvo statoma valtinė ir įrenginėjama automobilių parkavimo aikštelė, automobilių turėjo vos kas penkta šeima. Šiandien Lietuvoje trims gyventojams tenka vienas automobilis. Tad nieko nuostabaus, kad automobiliai „lipa“ į ežerą ar mendo žaliąją veją. Belieka tikėtis, kad numatomos turizmo centro rekonstrukcijos metu, Palūšėje, o taip pat ir prie valtinės bus įrengtos pakankamo talpumo automobilių parkavimo aikštelės.

Nemalonumų dėl parkavimo pažeidimų turėjo ir Šakarvos valtinė. Jiems priklausanti mobilioji pirtelė Labanoro regioninio parko stovyklavietėje buvo pastatyta pernelyg arti Lakajos upės kranto, o tai labai papiktino šios saugomos teritorijos direktorių. Mobilios pirtys, be jokios abejonės, yra paskutinis mados klyksmas. Tai patogiu klientams ir papildomas uždarbis paslaugų teikėjams. Viskas būtų šaunu, jei šios pirtys visuomet būtų statomos

prisilaikant aplinkosauginių reikalavimų, t.y. išlaikant reikiamą atstumą nuo vandens telkinio. Deja, šį reikalavimą pažeidžia beveik visi paslaugos tiekėjai. Ne išimtis ir Aukštaitijos nacionalinio parko stovyklavietės išsinuomavęs „Ignaturas“. Jam priklausantis, Vaišniūnų stovyklavietėje pastatytas norvegiškas kubilas taip pat atsidūrė pernelyg arti vandens. Maža to, jį apjuosė stacionari tvora.

Kita Palūšės valtinės problema taip pat susijusi su padidėjusiu lankytojų srautu. Neretai dėl tiltelių stokos išplaukiančių turistų grupėms tenka laukti net po valandą ir ilgiau, kol atsilaisvins prieplauka. Pasitaiko atvejų, kai su savo inventoriu atvykę turistai be valtinės darbuotojų sutikimo savavališkai „okupuoja“ tiltelius, tokiu būdu sukeldami nepatogumų valtinės klientams. Taip nenutiktų, jeigu prieplauka būtų didesnė ir dalis tiltelių būtų skirta viešam naudojimui, t.y. tiems, kurie atvyksta su savo inventoriu.

Su padidėjusiu lankytojų srautu sietina ir atliekų tvarkymo problema. Palūšės valtinė ir kelionių organizatorius „Geras vėjas“ 2005 m. vasaros sezono pradžioje inicijavo švaros akciją, kuri galėtų būti puikus verslininkų ir parko direkcijos bendradarbiavimo pavyzdys – akcijos metu buvo išvalyta dešimtys kilometrų ežerų ir upių pakrančių, iš viso surinkta apie 20 m³ šiukšlių (maždaug pusantros šiukšliavežės presuotų, arba 5 šiukšliavežės nepresuotų šiukšlių). Deja, situacija pagerėjo tik laikinai. Jei sezono pabaigoje būtų organizuota pakartotina akcija, tikriausiai šiukšlių būtų surinkta ne kiek ne mažiau. Todėl vos tik sezonui pasibaigus parko direkcijoje buvo sušauktas vandens turizmo paslaugų teikėjų pasitarimas. Pagrindinė diskusijų tema – kaip išspręsti šiukšlinimo problemą. Vieni buvo linkę ir toliau organizuoti švaros akcijas bei tokiu būdu kelti poilsiautojų sąmoningumą, kiti pasiūlyė už atitinkamą mokestį išvalyti nuo šiukšlių visą parką. Vienintelė bendra išvada galėtų būti tokia: parkas yra patrauklus savo nuostabia gamta, ir niekas nenorės čia važiuoti, jei leisime jam pavirsti šiukšlynu. Todėl būtina visomis įmanomomis priemonėmis – tiek šviečiant visuomenę, tiek prasišaukiant renkanti šiukšles – išsaugoti šią unikalią teritoriją tokią, kad ji ir toliau išliktų ekologinio turizmo etalonu.

Linas Stanaitis

Poilsiaudami Kaltanėnų apylinkėse atsigręžkime į praeitį

Mes kaip upės
Sugrįžtam prie ištakų savo,
Patylomis praeinam
Senolių išmintais takais...

A. Jakštas

Atėjus vasarai ne vienas susimąstome, kur galėtume išvažiuoti, kur įstengtume pakeliauti, ką naujo norėtume sužinoti bei pamatyti, kad atsiribotume nuo visus metus lydėjusio darbų šurmulio, atsibodusios kasdienybės monotonijos ar slėgusios nesibaigiančių rūpesčių naštos.

Niekam nėra paslaptis ar atradimas, kad daugiausia palaimos ir atgaivos pavargus suteikia gamtos prieglobstis, jį gaubianti ramybė. Įdomiai, turiningai gryname ore praleistas laikas keliaujant ar sportuojant didina Jūsų sveikatos galias. Visas mūsų gyvenimas kupinas netikėtumų, todėl neretai puolame pirkti kelialapių į svečias šalis, užmiršdami, kad gamtos grožio ir nematytų puikių vietų apstu čia pat, mūsų mažojoje Lietuvoje. Rytinis Lietuvos pakraštys vadinamas lietuviška Šveicarija. Blieka tai patvirtinti ir mums, o pažadinus savo prisnūdusį patriotinį jausmą, pagalvoti, kaip geriau pristatyti savo gimtąsias vietas, kurios yra turtingos lankytinomis vietomis, kur kiekvienas kampelis vilioja pažinimo džiaugsmu, gamtos kerais ir paslaptimis.

Krištoliu tviskančių ežerų akys, kultūrinių bei istorinių paminklų gausa, kraštovaizdžio įvairovė, senoviniai kaimai traukte traukia į Aukštaitijos nacionalinį parką (toliau ANP) daugumą mūsų šalies bei užsienio svečių. Tačiau ne visos šios ANP vietos vienodai gerai žinomos lankytojams, ne viskas dar pamatyta bei atrasta, ne visi takai į praeitį išminti... Viena tokių vietų – Kaltanėnų miestelis ir jo apylinkės. Norėdami susipažinti su šia vieta atverskime kelis Kaltanėnų miestelio istorijos puslapius ir bent trumpam žvilgtelėkime į juos.

Kaltanėnai – nedidelis miestelis, įsikūręs švariausios Lietuvos upės Žeimenos bei to paties pavadinimo ežero glėbyje. Patogi šios gyvenvietės geografinė padėtis (ja eina keliai į Ignaliną, Uteną, Švenčionėlius, Molėtus) bei čia buvusio pranciškonų vienuolyno veikla lėmė, kad XIXa. pabaigoje Kaltanėnai buvo svarbus ekonominio gyvenimo ir valščiaus centras.

Vietovė nuo XVIa. pradžios žinoma kaip dvaras, priklausęs feodalams Narbutams. XVIIa. pastatyta bažnyčia, įsteigtas pranciškonų vienuolynas, kuriame jau XVIIIa. veikė dviklasė mokykla. XIXa. ir XXa. Kaltanėnai garsėjo galvijų prekymečiais. Miestelio dalis tarp ežero ir upės užsibaigia akligatvine aikšte – vienintelio tokio tipo iki šių dienų išlikusia Lietuvoje. Ji paskelbta urbanistiniu paminklu.

Vietiniai garbaus amžiaus gyventojai dar mena

Kaltanėnuose vykusius medžio plukdymo laikus, kai rąstai buvo plukdomi ežerais, o toliau – upe. Iki II Pasaulinio karo šiame miestelyje gyveno ir savo verslą turėjo daug žydų šeimų.

Šiuo metu buvusioje dvarvietėje yra saugomas architektūrinis požiūriu vertingas maždaug 170-ies metų senumo dviaukštis medžio svirnas, turintis klasicizmo bruožų. 1909 m. iš apgriuvusių vienuolyno mūrų buvo pastatyta dabartinė pseudogotikinio stiliaus bažnyčia.

Valstybė šiame miestelyje saugo ir gamtos paminklą: Kaltanėnų ažuolą. Netoli Kaltanėnų, prie ežero, yra pilkapių su degintiniais kapais.

Kaltanėnai – įdomi vietovė liaudies kultūros požiūriu. Šių apylinkių tautosaką tyrinėjo švietėjas ir knygnešys kunigas Jonas Burba (palaidotas Kaltanėnų kapinėse), tarne domėjosi žymus kalbininkas ir etnografas, Kauno universiteto profesorius E. Volteris. 1928m. šiame krašte dirbo suomių tautosakininkas Mansika. Etnografai, tautosakininkai atranda čia turtingą kūrybos patirtį. Tęsdama šią tradiciją Kaltanėnų pagrindinėje mokykloje veikia etnokultūros klasė, kur audžiami įvairūs audiniai, juostos, o istorijos kabinete eksponuojami senosios buities rakandai, įrankiai. Taip pat čia stovi kelios kaimiškos audimo staklės, juostų audimo staklės. Mokyklos svečiai už priimtina kainą gali įsigyti lininių dvynių, keturnių ar rinktinių audinių.

Paminėti istoriniai, kultūriniai ar gamtiniai objektai – tik Kaltanėnų miestelio lankytinos vietos, o kur dar kiti šio krašto apylinkių istoriją menantys objektai: maži, išsibarstę tarp ežerų ir miškų kaimai kaimeliai (keli iš jų gatvinio tipo), gausiai pilkapiais nusėti šilai, nerimstančiu vandens kaskadų šniokštimu alsuojantis Pakretuonės ir Brukninės vandens malūnai ar besitęsiančios karaliaus Mindaugo laikų gynybinės sienos ribos.

Doro lietuvių prigimtis reikalauja dalintis su kitais ir išsaugoti tą gera, kuriuo esi apdovanotas. Dėl šios priežasties, siekdama neprarasti praeities relikvijų aktualumo, parodyti gimtųjų vietų grožį kitiems bei sukurti kaime naujas darbo vietas, Kaltanėnų kaimo bendruomenės turizmo grupė, susidedanti iš savanoriškais pagrindais susibūrusių narių, dalyvauja Švenčionių rajono partnerystės projekto „Kaimo turizmo vystymas įtraukiant gyventojus“ kūrime ir vykdyme. 2003m. rugsėjo 24d. minėtoji turizmo grupė pasirašė sutartį dėl kaimo turizmo Kaltanėnų apylinkėse organizavimo, projektinių lėšų panaudojimo, lėšų, gautų iš kaimo turizmo veiklos, panaudojimo ir kt. 2003m. rugsėjo 25d. patvirtintas susitarimas su Kaltanėnų kaimo bendruomene ir Švenčionių rajono Kaltanėnų pa-

(nukelta į 11 psl.)

(atkelta iš 10 psl.)

grindine mokykla dėl mokyklos bazėje steigiamo turiningo laisvalaikio užimtumo centro, skirto Kaltanėnų kaimo bendruomenės nariams, jaunimui ir moksleiviams. Vėliau su kaimo gyventojais buvo sudarytos turizmo paslaugų teikimo sutartys, baigta rengti sutartis su ANP administracija, pasirašytas turizmo paslaugų (baidarių nuomos) susitarimas su baidarių nuomotojais Kaltanėnų miestelyje. Bendradarbiaujant su Švenčionių r. savivaldybe, Švenčionių r. turizmo informaciniu centru ir ANP, Kaltanėnų pagrindinėje mokykloje įsteigtas informacinis centras-biblioteka, kuriame teikiama keliautojus dominanti informacija apie įvairius pažintinius objektus, kelionių maršrutus, apie viso ANP lankytinas vietas bei Sirvėtos regioninį parką. Taip pat turizmo plėtros grupė suteikia galimybę poilsiautojams pasirinkti integruotą kelionės būdą, t.y.: dalį numatyto maršruto plaukti baidarėmis, o kitą įveikti pėsčiomis arba važiuoti dviračiais lydinč gidui. Atokvėpio valandėlėmis poilsiautojus sustiprins paruošti turistiniai pietūs ir vakarienė.

Keliaujant didžiuoju dviračių maršruto taku, kurio pietinė dalis driekiasi didžiulio Kretuono ežero pakrante, keliautojo akį žavės režinis gatvinis Kretuonų kaimas - senosios autentiškos architektūros palikimas, netoliese šimtmečius skaičiuojantys paežerės milžinai: ažuolai, uosiai. Nemažą išpūdį paliks turtinga Nalšios muziejaus filialo eksponatų kolekcija Reškutėnuose, įdomūs šios vietovės archeologinių kasinėjimų radiniai, paukščių stebėjimo bokštelis, šio krašto miškuose esantis didžiausias pilkapis Lietuvoje (o jų čia ištis daug), prie Žaugėdos upelio rymantis paminklas Vytautui Didžiajam. Pakeliui nuo Lygumų kalno atsivers plati kraštovaizdžio panorama, didybe bei ramybe alsuos Papravalės piliakalnis, stūksantis šalia Pravalio ežero, o kelionės pabaigą apvainikuos pažintis su karaliaus Mindaugo laikų gynybinės sienos pėdsakais.

Mažasis dviračių maršruto takas suteiks progą pasigrožėti Žeimenos upės vingiais, jos apylinkėmis: išsibarsčiusiais abipus krantų mažais kaimeliais, kabančiu „beždžionių“ tiltu šalia Naujosios Brastos kaimo, pasislėpusiu tarp išlakių eglių Brukninės vandens malūnu bei padės atrasti senąjį Švenčionėlių kelią. Visko neįmanoma išvardinti, tai tiesiog būtina aplankyti ir pamatyti savo akimis keliaujant pėsčiomis, važiuojant dviračiais ar plaukiant baidarėmis Žeimenio ežeru ir upe.

Nors Kaltanėnų kaimo turizmo plėtros grupė nėra didelė, tačiau jos ateities veiklos sumanymai dideli, o ir atliktų darbų kraitė netuščia. Kuriamos privačios kaimo sodybos, patvirtinti mažojo ir didžiojo dviračių takų maršrutai. Jau gautas Švenčionių r. savivaldybės leidimas esant poreikiui naudotis laisvomis mokyklos patalpomis dviračių nuomos, remonto, parkavimo punktui plėsti ir kitoms turizmo paslaugoms pritaikyti (maitinimui, nakvynei, laisvalaikio užimtumui ir pan.). Į šią tu-

rizmo veiklą stengiamasi įtraukti kuo daugiau Kaltanėnų bei aplinkinių kaimų žmonių, siekiant atkurti ir puoselėti krašto kultūrinį paveldą: kepama naminė duona, tiekiami kiti tradiciniai lietuviški valgiai, bendraujama su amatininkais.

Besirūpinant poilsiautojų bei paties kaimo bendruomenės narių laisvalaikio užimtumu, Kaltanėnų pagrindinės mokyklos patalpose yra įrengtas biliardo žaidimo kambarys, pastatyti atskiri treniruokliai moterims ir vyrams, teniso stalai, o įkurtame informaciniame centre-bibliotekoje yra net septyni kompiuteriai, įrengtas viešas (nemokamas kaimo gyventojams) interneto prieigos taškas. Priklausomai nuo oro sąlygų pageidaujantys gali žaisti krepšinį ar tinklinį tiek lauke esančiame aikštyne, tiek sporto salėje.

Kai kuriems mūsų tautiečiams Kaltanėnai jau tapę artimi. Vasarą čia ilsisi Vilniaus ir Molėtų miestų meno mokyklų moksleiviai ir jų mokytojai, A.Sabonio krepšinio mokyklos jaunieji krepšininkai ir treneriai. Kaltanėnų kaimo turizmo plėtros grupė rūpinasi ne tik suaugusių, bet ir vaikų poilsiu vasaros metu. Naudojant projektų lėšas čia jau ketverius metus veikia respublikinė stacionari vaikų vasaros poilsio stovykla, sukviečianti į savo prieglobstį ne tik Švenčionių, bet ir kitų Lietuvos rajonų bei miestų ir miestelių 9-15 metų vaikus, norinčius turiningai praleisti laisvalaikį, gerai pailsėti, pasisemti jėgų, įgyti nepamirštamų išpūdžių ar tiesiog surasti naujų draugų. Viena iš naujovių - nemokantys plaukti šiais metais galės to išmokyti, nes talkinantys plaukimo instruktoriai užtikrins jų saugumą.

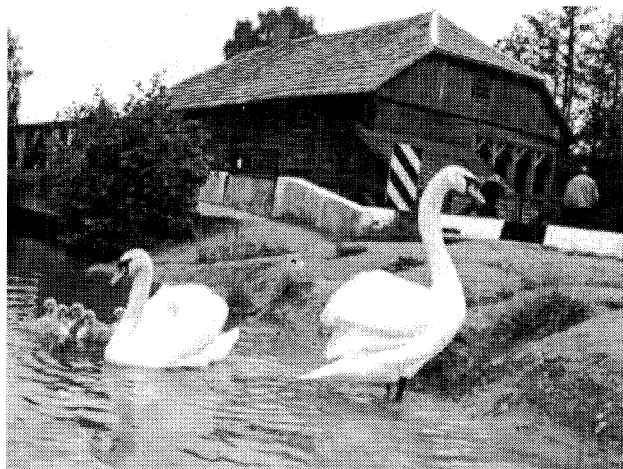
Apsilankius Švenčionių rajone esančio Kaltanėnų miestelio apylinkėse ir praėjus tais takais, kuriais prieš šimtmečius žengė mūsų senoliai, nesunku pajusti praėjusių amžių dvasią, nors trumpai akimirkai sustabdyti vis tolyn nesugrąžinamai bėgantį laiką. Atsiradus norui pažinti gimtąją šalį iš arčiau-nelaukite, sėskite į automobilį ar traukinį, važiuojantį į Švenčionėlius ir pavažiavę apie šimtą kilometrų už Vilniaus atvažiuosite į svečius pas mūsų bendruomenės žmones. Šiame ANP kampelyje, Jūs visada lauks svetinga Kaltanėnų kaimo bendruomenės turizmo grupė, pasiruošusi išspręsti visus iškilusius poilsio bei turiningo laisvalaikio organizavimo klausimus.

Jeigu jūs neabejingi gamtos grožiui bei savo krašto praeičiai, esate labai laukiami Kaltanėnuose, kur jums suteiks puikią galimybę patiems prisiliesti prie šių apylinkių kultūros ir istorijos lobių. Kaltanėnų kaimo turizmo plėtros grupė, įsikūrusi mokyklos pastate, atvykstantiems poilsiautojams maloniai siūlo aplankyti įsimintiniausias, įdomiausias šio miestelio ir jo apylinkių vietas, teikdamas baidarių, valčių bei dviračių nuomos paslaugas (papildoma informacija teikiama telefonu 8-615 57534 arba el. paštu kaltanenu.mokykla@post.omnitel.net). Bendruomenės būstinės adresas: Mokyklos g. 17, Kaltanėnai, Švenčionių r.

Danutė Rastėnienė

KASDIENOS RŪPESČIAI

PROJEKTĄ ĮGYVENDINO AUKŠTAITIJOS NACIONALINIO PARKO DIREKCIJA

Ginučių vandens malūnas - vienas iš gausiausiai lankomų Aukštaitijos nacionalinio parko objektų yra pagrindinių turistinių auto ir vandens trasų sankirtoje. Jis - vienintelis iš šešių Aukštaitijos nacionaliniame parke esančių vandens malūnų išsaugojęs autentišką įrangą nuo maišų pakėlimo mechanizmo, girnų iki pikliaus.

Buvusiuose malūnininko poilsio kambariuose įrengti kambariai poilsiautojams neatitinka keliamų reikalavimų. Malūno sutvarkymui buvo parengtas „Ginučių vandens malūno rekonstrukcijos“ projektas, paramai iš ES Phare 2002 programos gauti. Projekto tikslas buvo parengti malūno gyvenamosios, malūno girnų ir muziejinės dalies rekonstrukcijos projektus bei atlikti gyvenamosios dalies rekonstrukcijos darbus. Įgyvendinus projektą turėtų pagerėti lankytojų atvykstančių į Ginučių malūną, gyvenimo sąlygos, sumažėti sezoniškas, pagerėti turizmo paslaugų kokybė.

Laimėjus projektą, projektavimo darbus atliko UAB „Aukštaitijos architektūros studija“. Ginučių vandens malūno rekonstrukcijos projektas buvo įgyvendinamas dviem etapais: pirma - gyvenamosios dalies rekonstrukcijos projekto parengimas, antra - girnų

ir muziejinės dalies ekspozicijos projekto parengimas bei gyvenamosios dalies rekonstrukcija. Rekonstruojant šio pastato dalį, malūno išorė nepakito, išskyrus keletą nereikšmingų detalių. Gyvenamosios dalies pirmame aukšte įrengtas didžiulis poilsio kambarys su židiniu, virtuvėlė ir šalia jų pirtelė. Mansardoje įrengti dviečiai miegamieji kambariai su atskirais sanitariniais mazgais ir bendru holu. Patalpose sumontuoti vėdinimo sistemos įrenginiai, elektrinis šildymas.

Ginučių vandens malūnas yra kultūros paveldo vertybė, todėl turi būti tinkamai saugomas ir prižiūrimas. Pastate įrengtos gaisrinės saugos, apsauginės signalizacijos, žaibosaugos sistemos.

Lėšų Ginučių vandens malūno girnų ir muziejinės dalies rekonstrukcijos darbams kreipsimės į Europos Sąjungos struktūrinius fondus.

Ginučių vandens malūno rekonstrukcija leis teikti aukšto lygio apgyvendinimo paslaugas ištisus metus. Sutvarkyta muziejinė ekspozicija ir rekonstruotos besisukančios girmos būtų unikalūs senojo verslo pristatymas parko lankytojams.

Irena Čeponienė

Didžiosios salos ir Žemaitiškės pievų tvarkymo programa

Natura 2000 teritorijose tinkamos ekologinės būklės atstatymui ir palaikymui, rengiamos tvarkymo priemonių įgyvendinimo programos. Artimiausiu metu gavus paramą iš ES fondų turėtų būti pradėta įgyvendinti Kretuono Didžiosios salos ir Žemaitiškės pievų tvarkymo programa.

Kretuono ežero Didžioji sala ir užliejamos Žemaitiškės pievos yra Švenčionių rajono savivaldybės Kaltanėnų seniūnijos Reškutėnų kaime.

23 ha ploto Kretuono ežero sala yra iškilusi virš ežero lygio, sausa, niekada neužliejama, lygaus paviršiaus. Užliejamos pievos atsirado Kretuono ežero SR pakrantėje 1998 m. ir vadinamos Žemaitiškės pievų vardu. Visas pievų ir balų plotas – 33 ha. Tvarkymo darbai bus atliekami valstybinėje žemėje.

Kretuono ežero Didžiojoje saloje 1976 m. įsteigtas ornitologinis draustinis. Šiuo metu sala ir Žemaitiškės pievos yra dalis Kretuono kraštovaizdžio draustinio.

Aukštaitijos nacionalinio parko dalis (Kretuono ežeras LTSVEB003) LR Vyriausybės 2004 m. balandžio 8 d. nutarimu Nr. 399 yra įtraukta į saugomų teritorijų arba jų dalių, kuriose yra paukščių apsaugai svarbių teritorijų, sąrašą. Be to,

(nukelta į 13 psl.)

(atkelta iš 12 psl.)

Kretuono kraštovaizdžio draustinis LR aplinkos ministro 2005 m. birželio 15 d. įsakymu Nr. D1-302 patvirtintas vietoje, atitinkančia gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus – Kretuono ežeras ir jo apylinkės.

Saloje veisiasi reti ir labai reti paukščiai: gaidukai, stulgiai, juodkrūčiai bėgikai, raudonkojai tulikai, gričiukai, upinės žuvėdros, mažieji kirai, sidabriniai kirai, griežlės. Visiems retiesiems paukščiams natūralų ir stiprų apsaugos „skydą“ sudaro trys rudagalvių kirų kolonijos, kuriose bendras lizdų skaičius siekia apie 10-13 tūkst. Didžiojoje saloje veisiasi daugiau kaip 43 rūšių paukščiai.

Pavasariinių migracijų metu Žemaitiškės balose ir pievose apsistoja iki 5 tūkst. laukinių žąsų, kurios čia laikosi apie mėnesį. Be to, čia sustoja kiti migruojantys paukščiai: mažosios gulgės, gulgės giesmininkės, didieji ir mažieji baltieji garniai, gervės, tilvikiniai paukščiai (tikučiai, plaukikai, stulgiai, gaidukai, žaliakojai tulikai). Perėjimo laikotarpiu balose gyvena: stulgiai, raudonkojai tulikai, gričiukai, gaidukai, juodakakliai kragai, antys (šaukštasnapės, smailiauodegės, pilkosios, šalminės, cyplės), žuvėdros (upinės, juodosios, baltaskruostės, baltasparnės) bei mažieji kirai, švygždos, ilgaspapės vištelės, nendrinės lingės, geltongalvės kielės. 10 paukščių rūšių čia gyvena kaip unikumai Aukštaitijos nacionalinio parko teritorijoje: plaukikai, pilkosios ir šalminės antys, rudakakliai ir juodakakliai kragai, baltasparnės ir baltaskruostės žuvėdros, didieji ir mažieji baltieji garniai, geltongalvės kielės. Be to, vasarą į balas užklysta maitintis jūriniai ereliai, ereliai žuvininkai, sakalas keleivis, gervės. Balose ėmė veistis ES šalyse saugoma varliagyvių rūšis – Raudonpilvė kūmutė.

Ilgą laiką Kretuono ežero saloje nebuvo krūmų ir medžių. Ištinėjė sauspievėje ganydavosi specialiai čia atplukdyti naminiai gyvuliai, kurie palaikė stabilią žolinę augmeniją, neleido formuotis krūmams ir miškui. 1962 m. VU gamtininkai saloje atrado retųjų paukščių perimvietes, kurių apsaugai buvo uždraustas gyvulių ganymas. Dėl šios priežasties sala per 25-30 metų užaugo krūmais, prasidėjo organinių medžiagų kaupimasis ir dirvožemio durpėjimas. Pagrindinį pavojų paukščiams saloje kelia natūralus krūmų žėlimas. Salos dirvožemis gausiai pritręštas azotinėmis trąšomis (paukščių mėšlu), o tai dar labiau spartina augalų augimą. Didelė salos dalis užaugusi gauromečių, vingiorykščių, dilgėlių sąžalynais (aukštis siekia iki 2 m). Minėtos žolės yra daugiametės. Paukščiai neteko buvusių tinkamų perėjimo vietų, todėl būtina sumedėjusią ir žolinę augaliją šalinti.

Sovietinės valdžios laikotarpiu dabartinių Žemaitiškės pievų vietoje buvęs šlapias miškas iškirstas, čia tekėjusios Vajuonėlės upės vaga buvo dirbtinai perkelta į melioracijos griovį 1 km atstumu. Žlugus kolūkiams nustojo veikti siurblinė, pumpavusi pievose besikaupiantį vandenį, o ir melioracinė drenažo sistema, užsikimšus drenoms, nebeatliko savo paskirties. Pievų įdubose ėmė kauptis paviršinis vanduo upės vagos vietoje. Užlietas plotas siekė 7-8 ha. Susidarė dumblo dugnas, gylis ėmė didėti. Balų ir pievų apylinkės yra menkai urbanizuotos. Šalia esantis Reškutėnų kaimas turi menką įtaką, nes šienauja ir gyvulius gano tik iš vienos (kaimo) pusės, o arti vandens neprieina. Šios sąlygos yra ypač tinkamos vandens ir pelkių paukščiams.

Šiuo metu Žemaitiškės pievose apsistojantiems paukščiams pagrindinį pavojų kelia balų užžėlimas gluosnių

(karklų) krūmais, berželiais, o svarbiausia – didelį balų plotą jau dengia stipriai suvešėję švendrų ir pelkinio lakišiaus sąžalynai. Jie tokie tankūs ir ištisiniai, jog pelkių paukščiai juose nebeįstengia nusileisti. Balose ima plačiai plisti nendrės, stambiosios viksvos, meldai, vandeninės monazolės ir kitos aukštaūgės žolės, todėl mažėja tilvikinių paukščių – balos tampa nebetinkamos jų veisimuisi. Krūmus, medelius ir žolinę augaliją balose ir šalia jų būtina šalinti. Be to, ganyklos buvo aptvertos spygliuota viela, kuri yra išlikusi ir kelia grėsmę paukščiams (sparnai įstringa į spygliuotą vielą ir paukščiai žūva).

Žemaitiškės pievose Reškutėnų kaimo pusėje esantis medinis paukščių stebėjimo bokštelis jau bus netinkamas naudoti. Kad nebūtų pažeisti vertingi gamtos objektai, o teritorijos lankytojai būtų nukreipti viena linkme, būtina pastatyti naują paukščių stebėjimo bokštelį (numatomas lankytojų skaičius ~ 500 per metus ir daugiau).

Projekto uždaviniai yra:

Sudaryti tinkamas sąlygas Žemaitiškės balose ir Kretuono ežero saloje veistis retosioms žuvėdrų, tilvikų, ančių, vandens vištelių, kragų rūšims, griežlei.

Išsaugoti pirmykštes paukščių perimvietes neurbanizuotoje ežero saloje.

Apsaugoti nuo užžėlimo ir degradacijos balas, jas supančius užmirkusius krantus ir balas supančias pievas kaip paukščių perimviečių kompleksą.

Sudaryti sąlygas aplinkosauginiam parko lankytojų švietimui.

Siekiant įgyvendinti projekto keliamus uždavinius reikalinga atlikti eilę darbų:

Pašalinti krūmus iš Didžiosios salos. Krūmai užima 6 ha (30 % salos ploto). Krūmų aukštis – iki 2 m.

Pašalinti aukštaūgių žolių (pelkinės vingiorykštės, siauralapio gauromečio, dilgėlės) sąžalynus, kurie išauga iki 1,7 m aukščio ir užima 20 % salos ploto. Žolės ir krūmai bus deginami saloje.

Pašalinti iš Žemaitiškės pievų krūmus, išrauti švendrus, kurie auga šalia. Krūmai ir švendrai auga vandenyje. Juos būtina išgabenti už teritorijos ribų ir sudeginti.

Pašalinti iš apsemtų pievų esamus gelžbetoninius kuolus ir spygliuotą vielą (t.y. buvusias tvoras) ir pastatyti medinį paukščių stebėjimo bokštelį prie balų Reškutėnų kaimo pusėje.

Projekto pagalba bus sudarytos tinkamos sąlygos retų paukščių rūšių (gaidukų, stulgių, gričiukų, griežlių) populiacijų pagausėjimui. Sutvarkius teritorijas pagerės vietovės ekologinė būklė. Išsaugotos teritorijos pasitarnaus bioįvairovės praturtinimui ir ekologiniam švietimui Aukštaitijos nacionaliniame parke.

Irena Čeponienė
Bronius Šablevičius

Bandymas surinkti deimantus

Elena Krapauskienė kalbasi su ANPD kultūrologe Dalia Savickaite

E.K. Žinome, kad Aukštaitijos nacionalinio parko direkcijoje (toliau ANPD) vyko kompleksinė etnografinė ekspedicija. Iš kur kilo tokia idėja? Kaip sekėsi ją organizuoti?

D.S. Kuo ilgiau dirbu tą patį darbą, tuo daugiau ir dažniau sužinau, kad nieko nežinau. Tiesiog atrodė, kad jau išstudijavau visus man prieinamus literatūros šaltinius, bet būtent tai ir nurodė, kad daug ką dar reikia suprasti, daug ko išmokti. Veiklos platumo lyg ir gana. Norisi viską suvokti giliau, išsamiau, detaliau. Tuo tikslu ir ruošiau projektą LR Kultūros ministerijai. Jis buvo palankiai įvertintas ir įgyvendintas.

E.K. Ko išmokote vykdydami šį projektą?

D.S. Pirmiausia išsiaiškinau ir vykdžiau organizacinius darbus. O tai ne taip jau paprasta, kaip gali pasirodyti. Reikia išsamiai išstudijuoti lankomo regiono gyventojų sąrašus, amžių, išsiaiškinti privažiavimo galimybes. Apie techninę pusę jau nekalbu, pvz.: trūkko diktofonų, Ignalinos prekybininkai nustebo, kad kažkam reikia tiek daug kasečių-jas vežė specialiai mums užsakius. Nors ekspedicijos laikas ir taip iš rugpjūčio buvo nukeltas į spalį (atostogavo Lietuvos liaudies kultūros centro (toliau LLKC) darbuotojai, o vėliau kaimuose prasidėjo rudens darbymetis), pasiruošimui skyriau aiškiai per mažai dėmesio. Trukdė ir tai, kad man pačiai reikėjo vykti į egzaminų sesiją. Ignalinos rajono pusėje (parko teritorija driekiasi trijų rajonų plotuose) vykusioje ekspedicijoje pagalbininkėmis man tapo Marytė Alesionkienė ir Rima Grušnienė, Švenčionių pusėje - Vanda Stankevičienė ir Viktorija Lapėnienė. Be galo įdomu buvo stebėti LLKC darbuotojų darbą, jų bendravimą su atskirais informacijos pateikėjais. Kiekvienas LLKC darbuotojas (o jų buvo dešimt) bendravo labai individualiai, savitai perklausė pateikėjus, neužgaudami jų tikslino faktus. Tai tikras aukštasis pilotažas bendravimo mene.

E.K. Jūs projektą teikėte kartu su Ignalinos kultūros centru?

D.S. Ne, projekto teikėjas - ANPD, bet jau vėliau pagalvojau, kad būtų puiku, jei sutelktume pajėgas ir kartu pasimokytume šio darbo iš profesionalų. Skambinau kultūrininkams ir kviečiau juos dirbti ir mokytis kartu dalyvaujant ekspedicijoje. Manau, kad kuo daugiau žmonių bus pasiruošę profesionaliai vykdyti panašaus pobūdžio veiklą, tuo palankesnis kultūros plėtrai fonas formuosis visame regione.

E.K. Kas iš kultūros darbuotojų susidomėjo šia veikla?

D.S. Jau minėta M.Alesionkienė, R.Grušnienė, R.Skunčikienė, E.Zakažauskienė. Manau, kad buvo ir daugiau norinčių, bet atvažiuoti iki Ignalinos ne taip jau pigu, o ir autobusai ne pagal planuojamą laiką važiuoja. Visus ekspedicijos dalyvius savo lėšomis ANPD vežiojo tik ekspedicijoje numatytais maršrutais. Naudodamasi proga, dėkoju visoms ekspedicijos dalyvėms ir tikiuosi, kad šios pamokos joms tikrai buvo naudingos ir pravers ateityje planuojant savo veiklą.

E.K. Kokiomis vietovėmis driekėsi ekspedicijos maršrutai?

D.S. Daugiausia keliavome Linkmenų apylinkių keliais, siekėme Vyžius Utenos rajone, o Švenčionių rajone Reškutėnus, Rėkučius ir kitus gretimus kaimus.

E.K. Ką įdomesnio sužinojote?

D.S. Negali nesižavėti mūsų krašto senoliais. Tai tikros išminties skrynios. Tiesiog stulbina tai, kiek jų šviesiose galvose telpa dainų, papročių ir visokių kitokių įdomybių. Kokius lobius saugo liaudies menininkai: audėjai, tapytojai, kalviai, poetai... Kai kuriuos pasakotojus, matyt, kiek užkankinome beklaušinėdami. Ką jau padarysi, jei likimas apdovanojo begaliniu žinojimu. Štai ginutiškis Kazimieras Šuminas groja smuiku, pats juos darė ir dar kalviavo, Vyžių kaimo moterys audžia, mezga, neria, Reškutėnų moterys dainuoja, šoka, kepa, svočiauja, ir net...raganauja. Ašarą spaudžia, kai Rėkučiuose gyvenanti 93 metų močiutė nekeldama iš lovos, silpstančiu balsu dainuoja net profesionalams negirdėtus ratelius, neuilsdama pasakoja vestuvių papročius. Visi aplankytieji (o jų Linkmenų pusėje buvo per 30, Reškutėnų - antra tiek, Vyžiuose - aštuonetas) buvo tiesiog stebuklingi žmonės. Ačiū visiems, kurie nepabijoję svetimų, įsileido, gaišo savo laiką ir praturtino Lietuvos tautosakos lobyną ir kulinarinį paveldą (rasta, kad ir šiuose kraštuose buvo daromas užkeptinis alus). Kita vertus, įdomu, kad yra ir jaunų pateikėjų. Kolegas iš Vilniaus maloniai nustebino Raimundas Žievys iš Antalksnės, Jonas Alekna iš Linkmenų, dažnas parko svečias Kazimieras Blaževičius ir tiesiog Reškutėnų mokyklos kieme sutikta moteriškaitė vos paklausta papasakojusi kituose regionuose jau archaika laikomus papročius...

E.K. Kur ir kaip naudosite sukauptą medžiagą?

D.S. Ačiū Dievui, kad didieji šalies fondai pradeda suprasti, jog tokia medžiaga pirmiausia turi būti kaupiama vietinėse kultūros institucijose. Dabar LLKC

(nukelta į 15 psl.)

(atkelta iš 14 psl.)

darbuotojai tvarko ir rūšiuoja sukaupą medžiagą, o vėliau juostų kopijos bus perduotos į ANPD archyvą. Kai informaciją perklausysiu, visa įmanoma publikuoti medžiaga bus spausdinama „Ladakalnyje“, nurodant pateikėją ir jo pateiktą informaciją užrašiusį asmenį.

E.K. Kokios dar naudos gavote iš ekspedicijos?

D.S. Kiekvieną ruošiamą renginį lydi papildomai gaunama informacija. Šaunu, kad supratau ekspedicijų organizavimo esmę, artimiau susipažinau su LLKC darbuotojais. Širdžiai mieliausia tai, kad visą ekspedicijos laiką buvau tarp žmonių, kurie yra tikri deimantai pačia visapusiskiausia to žodžio prasme: jie nevaizina to, kuo nėra, nemeluoja, spinduliuoja šviesą, neveidmainiauja ir tikrai gražiai, atvirai juokiasi. Duok Dieve jiems visiems ilgų gyvenimo metų ir sveikatos. Malonu, kad kartu su LLKC darbuotojais atvyko ir žurnalo „Liaudies kultūra“ korespondentas Juozas Šorys. Jis domėjosi bendruomenių kūrimosi tikslingumu, susižavėjo Antalksnės bendruomenės vado R.Žievio veikla, bendravo su parko vadovais, darbuotojais, gyventojais.

Kas iš to gavosi, regis, galėsite paskaityti žurnale.

E.K. Ką galėtumėte patarti dar besiruošiantiems organizuoti etnografinės ekspedicijas?

D.S. Svarbiausia - apie tai galvoti kasdieną: analizuoti gyventojų patirtį, išryškinti mielai bendraujančius. Tokio pobūdžio darbas turėtų būti vykdomas kasdieną ir kuo didesnėje teritorijoje, kad galėtume pajusti pokyčius. Labai aktuali ir Molėtų observatorijos darbuotojo Jono Vaiškūno išsakyta mintis: atitinkamos srities medžiagą turėtų rinkti atitinkamos srities specialistas, t.y. tokioje veikloje turi atsirasti specializacija. Ką tai reiškia? Istorikas, domėdamasis laikmečiu, geriau susieja pateikiamą medžiagą su faktine ir gaunama informacija tampa visapusiskesnė. Tas pat ir lituanistui: rinkdamas tautosaką jis lengviau atskirs, ar tai jau buvo fiksuota, ar tai unikalus ir didelio dėmesio reikalaujantis dalykas. Biologas geriau suvoks fenologinius liaudies pastebėjimus, žolininkystę, medikas - liaudies mediciną, besidomintis astronomija - liaudies astronomiją, choreografas - šokio paveldą, dailininkas - liaudies meną ir t.t.

E.K. Ačiū už pokalbį.

ANONSAI

„Kaziuko žuvelės” vilioja Jus į Palūšę

Lyg ir ne pats maloniausias laikas – žiema, bet visiems šiemet kažkaip gaudoka atsisveikinti su jos teikiamais malonumais. Kaip niekad gausiai „žieminių” švenčių Ignalinoje šiemet. Bet gal tai ir gerai-siekdami, kad mūsų regionas turistams būtų patrauklus visus metus visi draugiškai darbuojamės jį populiarindami.

Kovo 4-ąją kviečiame visus Palūšėn į tradicinę švenčių vietą prie Lūšių ežero. Labiausiai laukiame tų, kuriems įdomūs senieji mūsų krašto verslai ir linksmybės, tų, kurie per žiemą namie užsisėdėjo ir parungtyniauti besijuokdami nori, na ir aišku, mielųjų Kazyčių, Kazimierų, Kaziukų, Kazių... nes ir šventė mūsų tokia-”Kaziuko žuvelės”.

Senas žvejybos tradicijas turi visi kaimai Aukštaitijos nacionalinio parko paežerėse prisiglaudę. Senoliai mena gausias taip nuo senovės vadinamų stintelių valksnas. Būdavę ir taip, kad atskirų kaimų žvejai pavasariop net varžydavęsi kam geriau pasiseks, kitaip savo jėgas tikrindavę...Ne vienas vyresnio amžiaus ”palūšėnis” mena ir stotingsus žydų ir lenkų pirklius atvykdavusius traukiant tinklą ir supirkinėjusius žuvį, kurią vėliau Vilniun veždavę.

Šiemet šventė Palūšėje, prie Lūšių ežero, kitamet gal bus kitaip. Nors degs laužai, bet šilčiau pasirėdykite-nemanome Jūsų greit išlydėti. Šventėje galėsite pasižiūrėti, kaip traukia tinklą ir jį ant senovinės ”bobos” suka-žvejai žadėjo, kad ir patys galėsite suktelėti (jei tik jėgų užteks). Aukštaitijos nacionaliniame parke veikiančios kaimų bendruomenės (Antalksnės, Kaltanėnų, Linkmenų, Reškutėnų, Tauragnų) rungsis komandinėse ir individualiose žvejybos

varžytuvėse, bandys išvirti pačią skaniausią žuvienę, kurią ragaus autoritetinga degustatorių komanda, vėliau šia žuviene jus vaišins. Kol mamos ir visi prijaunantys ”sirgs” už savuosius, tuo nesidomintys galės pasisukti senovinėje karuselėje ant ledo, prisipirkti lauktuvių Kaziuko mugeje, kurioje savo išmonę rodyt apylinkių moksleiviai ir tautodailininkai, stiklinaite karšto vyno ar tradiciniu ”lietuvišku” šašlyku pasistiprins. Drąsiausieji ir naujovių beišskantys galės dabar jau visiems labai įdomiame kubile pasikaitinti ar pirtelėje ant ežero kranto šonus pavanoti ir...Lūšių ežero vandenį savimi pašildyti. Kovingiausieji galės iš lanko pašaudyti ar kirvuką, kaip mūsų senoliai, pamėtyti, greitį mėgstantys-sniego motociklą pasibalnoti, o romantiškieji-arklių kinkiniais pasivažinėti. Organizatoriai žada suteiktą šansą ir žiūrovams pasivaržyti-kelma pamėtyti, malkas papjausti...ir už viską dovanų duoti!

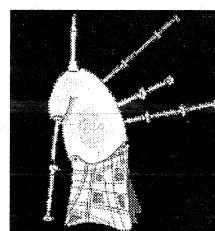
Šią šventę organizuoja Aukštaitijos nacionalinio parko direkcija, Švenčionių rajono savivaldybė, Žuvivaiso instituto Ignalinos filialo darbuotojai. Bet nieko jie nepadarytų, jei LR žemės ūkio ministerija, šių idėjų nebūtų parėmusi. Ačiū jiems! Jų dėmesys kaimo bendruomenėms ir senosioms kaimo tradicijoms-norui susitikti, džiaugtis, bendrauti ir ruošti atskubančiam darbymečiui laukuose suteiks Jums galimybę susitikti smailialiežuviams muzikantais iš ”Kuokynės” kapelijos ir su populiariosios muzikos atlikėjais: nuotaikingaisiais zarasiškiais ”Sadūnais” ir įžymiojo realybės šou ”Dangus” mokytoju, dainininku Stepu Januška (Studija), kuris Jums padainavęs skubės vertinti šiųmetinės ”Eurovizijos” konkursantų.

Na, o dabar visi kartu užsisakykime gerą orą ir iki malonaus susitikimo!

Organizatoriai

Kviečia cimolininkų ir dūdmaišininkų mokymo stovyklą

Laimėjus LR Kultūros ministerijos projektą ANPD direkcija gali realizuoti savo seną svajonę: organizuoti cimolininkų ir dūdmaišininkų mokymo stovyklą Palūšėje. Projekto vykdymo partneris - Lietuvos liaudies kultūros centras. Šio centro darbuotojai rūpinsis, kad klausytojai bendrautų su aukšto lygio šio muzikavimo specialistais, įgytų kuo daugiau žinių ir būtų pajėgūs muzikavimą šiais unikaliais senoviniais instrumentais populiarinti savo bendruomenėse, apmokės mokymo klausytojų nakvynės išlaidas. ANP direkcija - projekto teikėja - rūpinsis, kad mokymo kursų klausytojai Palūšėje jaustųsi patogiai, būtų pavalgę, turėtų galimybę susipažinti su apylinkėmis, pasidalinti įgyta ir turima patirtimi, o savo grojimą pademonstruoti aplinkinių vietovių bendruomenėse. Muzikavimo šiais instrumentais meno mokys Evaldas Vyčinas, Todor Kaškurevič (Baltarusija), labai prašysime, kad su savo muzikavimo subtilybėmis supažindintų ir garsus vietinis muzikantas Jonas Lechovickas. Tradicinio muzikavimo cimbolais ir dūdmaišiu galima bus mokytis 2006m. birželio 6-9 dienomis Palūšėje. Smulkesnę informaciją gausite paskambinę telefonu 8 386 47495 arba el. paštu kultura@anp.lt Daliai Savickaitei.

Turizmo centro teikiamų paslaugų kainos

NAKVYNĖS KAINOS (1 kambarys 1 parai)

Administracinis pastatas

(1-, 2-, 3- ir 4-viečiai kambariai)

1-vietis kambarys – 27 Lt

2-vietis kambarys – 37 Lt

3-vietis kambarys – 47 Lt

4-vietis kambarys – 52 Lt

WC, šiltas, šaltas vanduo, dušai aukšte.

Yra sąlygos maisto gaminimui.

Kambariai žiemą šildomi.

Žaliosios g-vės vasaros tipo nameliai

(2-viečiai kambariai)

2-vietis kambarys – 30 Lt

WC, šiltas, šaltas vanduo, dušai

atskiroje patalpoje.

Yra sąlygos maisto gaminimui

atskiroje patalpoje.

Miškininkų g-vės vasaros tipo

nameliai

(4-viečiai kambariai)

4-vietis kambarys – 62 Lt

WC, šiltas, šaltas vanduo, dušai

atskiroje patalpoje.

Yra sąlygos maisto gaminimui

atskiroje patalpoje.

Parko g-vės vasaros tipo nameliai

(2-, 3-viečiai kambariai)

2-vietis kambarys – 37 Lt

3-vietis kambarys – 44 Lt

WC, šiltas, šaltas vanduo,

dušai atskiroje patalpoje.

Yra sąlygos maisto gaminimui

atskiroje patalpoje.

Draugystės g-vės vasaros tipo nameliai

(2-viečiai kambariai)

2-vietis kambarys – 28 Lt

WC, šiltas, šaltas vanduo,

dušai atskiroje patalpoje.

Yra sąlygos maisto gaminimui

atskiroje patalpoje.

Pirties namelis

2-vietis kambarys – 37 Lt

3-vietis kambarys – 44 Lt

Trijų kambarių numeris su

daliniais patogumais pirties

namelyje – 140 Lt

Pirties namelio nuoma

(gyvenamieji kambariai, salė,

pirtis) – 400 Lt

Dviejų kambarių vasaros tipo namelis – 70 Lt parai.

WC, šiltas, šaltas vanduo, dušai atskiroje patalpoje. Yra sąlygos maisto gaminimui atskiroje patalpoje.

Vaikai iki 3 metų apgyvendinami nemokamai.

30 ir daugiau žmonių grupės vadovui nakvynė nemokama.

Už vietą palapinei statyti Turizmo centro teritorijoje (WC, šiltas, šaltas vanduo, dušai atskiroje patalpoje. Yra sąlygos maisto gaminimui) – iki 3 parų 10 Lt (para), nuo 4-9 parų – 7 Lt, nuo 10 paros – 4 Lt.

Kambariai su patogumais

Dviejų kambarių numeris

1 para nuo 4 paros nuo 8 paros

90 Lt 70 Lt 55 Lt

WC, šiltas, šaltas vanduo, dušas, vonia, šaldytuvas. Žiemą numeris šildomas.

Dvivičiai kambarys

50 Lt 40 Lt 30 Lt

WC, šiltas, šaltas vanduo, dušas, vonia, šaldytuvas. Žiemą kambariai šildomi.

Ekskursijos, vandens žygiai valtimis, žygiai pėsčiomis po Aukštaitijos nacionalinį parką

Lankytinos vietos: Palūšės lankytojų informacijos centras. Palūšės bažnyčia su varpine, architektūros ansamblis. Akmens amžiaus būstas. Pilkapio ekspozicija. Paminklas kompozitoriui M. Petrauskui, pirmosios lietuviškos operos "Birutė" autoriui. Botanikos takas. Meironys, Vaišniūnai, Šakališkė, gatviniai kaimai. Tautodailininkų medinių skulptūrų ansamblis prie Lūšių ežero. Šuminai, Vaišnoriškės, Kretuonys, Salos II, Varniškės II, etnografiniai kaimai. Medžiai – gamtos paminklai. Vandens malūnai – technikos paminklai. Ginučių piliakalnis – Linkmenų pilies vieta. Ladakalnis, Lygumų kalnas – vienos vaizdingiausių nacionalinio parko vietų. Senovinės bitininkystės muziejus. Paukščių stebėjimo bokštelis netoli Reškutėnų kaimo. Rėkūčių gynybinis pylimas. Gaveikėnai – privatus Augalų muziejus. „Nalšios“ muziejaus filialas Reškutėnų kaime.

Ekskursijų vadovas - 1 val. – 25 Lt, užsienio

kalba (anglų, vokiečių, rusų) – 1 val. – 35 Lt.

Ekskursija Ginučių vandens malūne:

suaugusiems – 20 Lt,

moksleiviams – 15 Lt.

Bilietas į senovinės bitininkystės muziejų:

suaugusiems – 3 Lt,

moksleiviams – 1 Lt.

EKOLOGINIO ŠVIETIMO CENTRO TEIKIAMŲ PASLAUGŲ KAINOS

(Kreiptis į Aukštaitijos nacionalinio parko

direkciją telefonais:

+370-386-47478, 47402)

1 para nuo 4 paros nuo 7 paros
Dvivičiai kambarys su patogumais ir virtuve

80 Lt 70 Lt 55 Lt

WC, šiltas, šaltas vanduo, dušas. Žiemą kambariai šildomi.

Dviejų kambarių numeris su patogumais ir virtuve

160 Lt 140 Lt 120 Lt

WC, šiltas, šaltas vanduo, dušas. Žiemą kambariai šildomi.

Konferencijų salės nuoma

1 valandai 1 dienai

50 Lt 200 Lt

SPORTINIO IR TURISTINIO INVENTORIAUS NUOMA

Turizmo centras "Palūšė"

	1 val.	1 para
Dviejų vietų palapinė "Kupol"	-	10 Lt
Palapinė "Žeimena"	-	8 Lt
Miegmaišis "Žeimena"	-	4 Lt
Miegmaišis "Žeimena"	-	6 Lt
Šašlykinė	5 Lt	10 Lt
Hamakas	-	5 Lt
Kirvis	1 Lt	5 Lt
Kamuolys	1 Lt	6 Lt
Teniso raketės	2 Lt	-
Valties nuoma	5 Lt	25 Lt
(Ginučių vandens malūne)		

NAKVYNĖS KAINOS GINUČIŲ VANDENS MALŪNE

1 para nuo 2 paros nuo 4 paros

Dvivičiai kambarys

50 Lt 40 Lt 30 Lt

WC, šiltas, šaltas vanduo, dušas bendro naudojimo. Žiemą kambariai nešildomi.

Trivietis kambarys

70 Lt 60 Lt 50 Lt

WC, šiltas, šaltas vanduo, dušas bendro naudojimo. Žiemą kambariai nešildomi.

Nakvynė 9 vietų kambaryje ir 5 vietų kambaryje 1 žmogui su patalyne – 16 Lt.

Vasaros sezono metu veikia Ginučių malūno užkandinė.

PATALPŲ NUOMA

Pirtis vakarui – 50 Lt.

Pirtis vakarui su sale – 100 Lt.

Salės nuoma administraciniame pastate – 100 Lt parai.

Patalpos pasitarimams, seminarams, konferencijoms – kainos sutartinės.

Redakcijos adresas: Palūšė LT-30022. Ignalinos r. Aukštaitijos nacionalinio parko direkcija. Red kolegija: L. Stanaitis, A. Survilaitė, B. Šablevičius. Redaktorė Dalia SAVICKAITĖ. Nuotraukos A. Panavo, D. Savickaitės, A. Čeponio.

Leidėjas: Aukštaitijos nacionalinio parko direkcija

Spausdino ir maketavo UAB „Ignalinos spaustuvė“. Laisvės g. 71, Ignalina. Tel./faksas (8-386) 5 20 71. El. paštas ignalinos.spaustuve@ignet.lt Tiražas 500 egz.